

SLOVENSKÉ NÁRODNÉ NOVINY

Ročník 27
48/2012
1. december 2012

Ludo Krivý

ZALOŽIL EUDOVÍT ŠTÚR 1. AUGUSTA 1845

VYDÁVA MATICA SLOVENSKÁ

Cena 0,50 €

Názorový
razismus
Strana 4.

Za a proti
bankovej únii
Strana 5.

Drahoslav Machala
jubuluje
Strana 6.

Znovu zakázaný
Osvald Zahradník?
Strana 10.

Zo života
Maticy slovenskej
Strana 11. - 12.

SLOVO O SLOVENSKU

Ako ľahko sa po vyše štyridsiatich rokoch o tom všetkom hovorí! Ako dokážu podaktorí politici šmahom ruky zahodiť úsilie, statočnosť a čistý úmysel tisícov ľudí nazývajú ich (neraz aj s úškrnom) reformní komunisti. Čerta starého im pride na um, že tí „dubčekovci“ robili pre demokratizáciu spoločnosti maximum, čo v komunistickom režime vykonať mohli, že svet bol od čias Jalty rozdelený a že nikto zo statočných nemohol očakávať nijakú pomoc zvonka. Mohol sa spoliehať len na svoju odvahu, princípy a na to, že ho rodina pochopí.

Normalizácia dubčekovcom nadelila tresty, ktoré sa oficiálne volali „politickým riešením“: prepustenie zo zamestnania, zákaz verejnej činnosti, vylúčenie detí zo štúdiá, spoločenskú degradáciu a psychické zdeptanie. Menej aktívnym sa umožnilo kažať sa. Stačilo správne odpovedať na otázku, aký má postoj k bratskej pomoci socialistických krajín. Kto v tomto očistci zaváhal, o jeho osude bolo rozhodnuté.

Na to všetko sa v našom novoveku chcelo raz pre vždy zabudnúť. Najradšej by, pravdaže, zabudli tí, čo v tamtych rokoch neprejavili ani kúska statočnosti, čo sklamlí sami seba, čo sa možno aj kajali – a prežili v rodnej strane až po Vianoce roku 1989. A tí, čo si to ani nepamätajú, tvária sa, že tie časy nie sú súčasťou našej histórie a udalosti v nich nie sú milníkmi na ceste k vlastnej štátnosti a demokracii. Tisíce ľudí z tzv. Čiernej listiny dúfali, že sa im vlastný štát odvdáči nejakou korunou, ktorá aspoň z malej časti nahradí stratu na dôchodkoch spôsobenú tým, že v nútenom pracovnom zaradení po okupácii mali prirodzene nižšie mzdy... Ušetrili sme. Dnes už nedúfajú. Vlastne mnohí z nich už ani nedýchajú.

Postoj k „šesťdesiatosmickárom“ je verným zrkadlom kresťanskej morálky a demokratických princípov súčasných slovenských politikov. Je doslova frapantné, že najviac ľahostajnosti nachádzali u tých, čo patria k dvom slovenským kresťanským a demokratickým stranám. Možno aj to je jeden z dôvodov ich úpadku.

Ján ČOMAJ

Celoslovenská zbierka otvára staré rany na tvári Maticy slovenskej pred verejnosťou

Národný poklad neslúži na pôvodný cieľ

BRATISLAVA (Ján ČERNÝ) – Po vzniku samostatného Slovenska vyzvala Matica slovenská založiť Národný poklad Slovenskej republiky. Celosvetová zbierka mala – podľa slov vtedajšieho predsedu Maticy Jozefa Markuša – „posilniť pocit úzkej spolupatričnosti Slovákov doma i vo svete a pomôcť mladému štátu pri jeho štarte“.

Dary na Národný poklad začali prichádzať na účet Maticy slovenskej a na účet do vtedajšej Všeobecnej úverovej banky. Ale mohli smerovať aj do tridsiatich piatich bánk na celom svete od susedného Rakúska až po Austráliu či Japonsko. Z výzvy Maticy, podpísanej Jozefom Markušom, sa ešte verejnosť dozvedela: „... darované prostriedky budú použité ... predovšetkým na podporu kultúrnych, informačných a sociálnych aktivít na Slovensku a na budovanie slovenských informačných zastúpení vo svete...“

Čo je s Národným pokladom, v akej kovovej skrini a kde je ukrytý, ako je využitý a najmä – komu vlastne patrí dnes – to sú stále hlasnejšie otázky médií, matičiarov a celej našej verejnosti. Zodpovedať by ich mohla Nadácia Maticy slovenskej, inštitúcia založená bývalým vedením Maticy a zároveň inštitúcia, s ktorou súčasná Matica slovenská pod vedením predsedu Mariána Tkáča nemá programovo, ale ani právne nič spoločné okrem časti názvu. Správca tejto nadácie Jozef Steiner najnovšie predstúpil pred médiá a infor-

moval o stave Národného pokladu. Venoval sa súčasnému stavu a predstavám nadácie, ako naložiť s nepeňažnou časťou Národného pokladu tak, aby plnil svoj pôvodný cieľ. Nepeňažnou časťou sa rozumie zozbierané umelecké predmety a predmety z drahých kovov – najmä zo zlata a striebra. Peňažnú časť Národného pokladu nadácia investovala do riskantných finančných operácií v podobe akcií CI Holdingu a neskôr aj Podielového družstva PDSI. Išlo asi o 23 miliónov vtedajších korún, dnes 870 tisíc eur. (Viac na 2. strane)

Karikatúra: Andrej MIŠANEK

Novodobá cenzúra chcela siahnuť na základné symboly slobodného slovenského národa

Byrokrati v Bruseli zapredali spolupatrónov Európy

BRATISLAVA (Ivan BROŽÍK) – Európska komisia a dva nemenované členské štáty Únie požiadali minulý týždeň Národnú banku Slovenska (NBS) o odstránenie svätožiari a križov z odevov sv. Konštantína – Cyrila a Metoda z návrhu dvojeurovej pamätnej mince, ktorú NBS chcela dať raziť pri 1 150. výročí začiatku ich misie na Slovensku. Ako dôvod uviedli potrebu rešpektovať princíp náboženskej neutrality. Slovensko ostalo pobúrené.

Na minci nemala byť svätožiara ani symbol križa na odevu svätých.

Oficiálni predstavitelia štátu nekomunikovali toto rozhodnutie. NBS verejnosti ponúkla nekonkrétne vyjadrenia o schvaľovaní procese v rámci Únie. „Keďže ide o mincu platnú na celom území eurozóny, je každá krajina eurozóny povinná dodržať predpísaný schvaľovací a informačný proces,“ uviedla hovorkyňa NBS pre náš týždenník. Slovenská republika sa najskôr podriadila európskemu diktátu. Protestovať začala verejnosť, cirkev, niektorí europoslanci a národné médiá, vrátane SNN. Napokon bol hlas ľudu vypočutý a 23. novembra sa opätovne uskutočnilo rokovanie Bankovej rady. NBS schválila pôvodný návrh dizajnu dvojeurovej pamätnej mince Príchod misie Konštantína a Metoda na Veľkú Moravu - 1 150. výročie aj s vedomím,

že sa v novom informačnom a schvaľovaním procese vystavuje riziku zmarenia svojho pôvodného cieľa vydať mincu platnú v celej eurozóne s tematikou príchodu Konštantína a Metoda na územie Veľkej Moravy, a tým šíriť historický odkaz Konštantína a Metoda do celej Európy. Vojná sa teda neskončila. Minca síce bude, ale možno nie platná v eurozóne. Európskej komisii ani spomenutým a nekonkretizovaným členským štátom pritom neprekáža, že v emisii euromincí z Vatikánu – konkrétne pri príležitosti výročia založenia Švajčiarskej gardy – je prítomná symbolika križa. A dokonca na dvojeurovej minci z cyperskej emisie je zobrazený Pomorský idol – vyše 5 000 rokov stará socha v tvare križa.

(Viac na 2. strane)

3 OTÁZKY PRE: Petra JAROŠA, spisovateľa a scenáristu

• **Nedávno ste dostali zlatú medailu Maticy slovenskej za celoživotné dielo. Bola to pre vás aj príležitosť na bilancovanie?**

Spisovateľ vlastne bilancuje vždy pri práci na konkrétnom diele. Musí si zoradiť námety, vnemy, podnety, zážitky, príbehy – je to súčasť tvorby. Medailu od Maticy si veľmi vážim a vnímam ju aj ako ocenenie mojej schopnosti pretaviť zmysluplné bilancovanie do literatúry.

• **Vážime si ako spoločnosť svoje kultúrne hodnoty a tradície alebo sa pomaly rozplývame v globálnej konzumnej polievke?**

Aj si vážime, aj sa rozplývame... Kto ako, či ktorí ako... Treba

určiť priority, to sme už vari aj urobili. Musíme však tie priority potom aj dodržiavať a snažiť sa ich naplniť. A čo je veľmi dôležité, treba na zachovanie kultúrnych hodnôt a tradícií vyčleniť dostatočné finančné zdroje. Poviem to takto – všetky doterajšie slovenské štátne rozpočty boli ku kultúre skúpe, hoci by mohli a mali byť oveľa štedrejšie. Ak budem parafrázovať voľakedajšiu Klausovu vetu, izby sú už vymaľované, nábytok možno z balkóna sťahovať do nich... Máme svoj vlastný dom, otázka je, čím ho naplníme.

• **Vieme sa dnes pozerat' na svoju minulosť bez zbytočného páťosu alebo k tomu ešte len musíme dospieť a môže k tomu prispieť aj literatúra?**

Zbytočného páťosu pri pohľade na vlastnú minulosť sa postupne zbavujeme, aj keď politikárčenie dokáže z neho ešte všeličo vyťažiť... K tomu, aby sme boli hrdý a príjemne sebavedomý národ, môže nám pomáhať aj literatúra, ale predovšetkým kvalitné práce našich historikov, v ktorých budú pravdivo zhodnotené zápory aj klady nášho historického vývoja. Bez zatajovania, skresľovania či zveličovania. A takéto vedomie o nás, o sebe, by sa malo čo najskôr dostať i do školských učebníc.

Zhováral sa Roman KALISKÝ-HRONSKÝ
Foto: autor

R - 2012054
NEOGRAFIA MARTIN
www.neografia.sk
ISSN 0862-8823
48
07708421882007

Celoslovenská zbierka otvára staré bolestné rany na tvári Matice slovenskej

Národný poklad neslúži už dávno na pôvodný cieľ

(Dokončenie z 1. strany) – Z informácie Jozefa Steinera vyplýva, že zhruba polovica nepeňažného majetku Národného pokladu, ktorý spravuje Nadácia Matice slovenskej, by sa mohla predať. Hodnota nepeňažnej časti bola ocenená naposledy v roku 1995 na vyše 124 tisíc eur. Nadácia presadzuje, aby bol majetok prehodnotený opätovne. „Odvtedy sa cena zlata, striebra hýbala – našťastie pre Národný poklad smerom nahor. To nové ocenenie neznižuje hodnotu kovovej časti pokladu, ale ho aspoň mierne zvyšuje,“ predpokladá predseda správnej rady nadácie Jozef Markuš. Jej predstavitelia informovali, že komisia, ktorá preverovala podozrenia z neehospodárneho narábania s kovovou časťou pokladu, nezistila pochybenia.

■ MATICA PROTESTUJE

Matica slovenská konštatuje, že výnos zbierky na Národný poklad, ktorú organizovala spoločne s Ná-

rodnou bankou Slovenska, je majetok slovenského národa. Matica spolu s ďalšími veľkými spoločnosťami zriadila na jeho správu nadáciu na podporu svojho poslania. Mala teda slúžiť pre Maticu a nie na riskantné podnikanie, čo je aj v rozpore s poslaním nadácie. V roku 1997 sa nadácia zmocnila jej správna rada, čím sa nadácia stala súkromnou bez možnosti Matice ovplyvňovať správu národného pokladu.

„Súčasní predstavitelia nadácie sa správajú, ako keby osud národného pokladu závisel len od nich. Konštatujeme, že rozhodujúca časť pokladu (približne 870 tisíc eur) bola už nenávratne preinvestovaná a stratená a zrejme rovnaký osud by čakal aj výnos z predaja kovových predmetov. Predpokladáme, že na základe petície, ktorú vypísali priaznivci Matice slovenskej, budú orgány verejnej správy konať tak, aby sa slovenská spoločnosť dozvedela o skutočnom stave Národného pokladu. Namietame, že pokiaľ ide o

jeho kovovú časť, nestačí porovnať súčasný stav so stavom pri prevoze z VÚB v roku 2006, lebo – ako priznáva Jozef Markuš – v rokoch 1993 – 1995 sa pokúšal predať časť výnosu zo zbierky, dokonca na dražbe v Austrálii, čo nemal nikým odsúhlasené. Aj terajšie úvahy o predaji Národného pokladu sú až neuveriteľne scestné a veríme, že najvyšší orgán Matice slovenskej a jej najbližšie valné zhromaždenie sa k celej záležitosti vyjadrí,“ konštatuje sa vo vyhlásení Informačného ústredia Matice slovenskej z 19. novembra 2012.

■ KTO MÁ PRAVDU?

Predstavitelia Nadácie zároveň informovali o výsledkoch komisie, ktorá v októbri preverovala podozrenia z neehospodárneho narábania s kovovou časťou Národného pokladu. Podľa Jozefa Steinera komisia, zložená z piatich zástupcov Nadácie MS a člena dozorného výboru MS, nezistila žiadnu ne-

oprávnenú manipuláciu ani porušenie pečatí obalov, v ktorých bola vecná časť pokladu uložená. Na druhej strane – podľa informácií SNN momentálne neexistuje korektný inventúrny dokument, ktorý by okrem

počtu „zlatých tehličiek“ uvádzal aj rýdzosť tohto zlata a jeho gramáž. Téma sa budeme naďalej venovať. O strate vyše 800 000 eur v rizikovaní investovaní si môžete prečítať aj na strane 7 tohto vydania.

Kópia jedného z mnohých hárkov na evidenciu kovovej časti pokladu.

Novodobá cenzúra chcela siahnuť na základné symboly slobodného slovenského národa

Byrokrati v Bruseli zapredali spolupatrónov Európy

(Dokončenie z 1. strany) – SNN oslovili ešte pred zmenou postoja NBS predstavitelov Konferencie biskupov Slovenska (KBS): „S hlbokým poľutovaním konštatujeme, že vzdanie sa podstatných symbolov vo vyobrazení svätých Konštantína – Cyrila a Metoda na pamätnej eurominci sa stáva kultúrnym prelomom a neúctou voči vlastným dejinám. Opätovné slobodné používanie atribútov týchto svätých je prejavom víťazstva nad totalitou a symbolom našej slobody. Aj vinou zodpovedných inštitúcií na Slovensku prichádzame týmto o podstatné symboly slobodného slovenského národa,“ hovorí Jozef Kováčik z KBS.

■ NEVYSVETLITELNÉ

Ostrý protest vyjadril v liste NBS správca farnosti Ždiar, katolícky kňaz Miroslav Lettrich: „Neviem,

akým spôsobom naruša prítomnosť náboženských symbolov rozmanitosť Únie. Nevie, či predstavitelia NBS tušia, že pálium bez kríža je skôr šalom než arcibiskupsko inšigniu.“

Zastúpenie Európskej komisie na Slovensku v odpovedi na otázku Slovenských národných novín okrem iného tvrdilo, že: „Národné vzory musia rešpektovať historické a kultúrne tradície členov eurozóny.“ Takémuto postoju dôrazne oponuje europoslankyňa Anna Záborská (KDH): „Podľa článku 22 Charty základných práv Európskej únie sa nemožno odvolávať na v nej neexistujúci princíp náboženskej neutrality. Naopak, citovaný článok 22 znie: Únia rešpektuje kultúrnu, náboženskú a jazykovú rozmanitosť. Nevie, v akom vesmíre sa táto veta dá použiť ako dôvod na cenzurovanie zobrazenia dvoch kresťanských

svätcov na pamätnej minci,“ oprávnene sa hnevá europoslankyňa Záborská.

■ ODSTRÁNIA AJ DVOJKRÍŽ

SNS v zastúpení Rafaela Rafaja nám vyjadrila tento postoj: „Ide o zneváženie cyrilo-metodskej tradície nielen kvôli 1 150. výročiu príchodu vierozvestov či odkazu v Preambule Ústavy SR. Neprípustná cenzúra je urážkou národnej zvrchovanosti Slovákov v duchovnej a kultúrnej oblasti, popiera európsky princíp rozmanitosti.“ Nuž a napokon za maticiarov hovorí predseda Matice slovenskej Marián Tkáč: „Je smutné, ak používanie kresťanských symbolov patriacich „do výbavy“ spolupatrónov Európy závisí od stanoviska akéhosi „tútora“. Keď sme sa zbavovali tútorov z Moskvy či Prahy, veruže sme nečakali, že nás schytí pod

krk tútor, ktorý má plné ústa demokracie a slobody.“ Proti dôrazne protestujú aj členovia občianskeho združenia Vospolnosť. Trvajú na pôvodnom stvrnení pamätnej mince. Okrem iného vyslovujú obavu, či nás nečaká aj odstránenie dvojkriža zo štátneho znaku? Protest podpísali: Július Binder, Jozef Darmo, Milan S. Ďurica, Emília Hrabovec, Ján Košíar, Pavol Lovecký, Ladislav Lysák, Stanislav Májek, Patricia Porubská, Jozef Rác, Jozef Rydlo, Anton Semeš, Ján Smolec.

Pripomíname, že nariadenie Rady č. 975/98 v znení novely 566/2012, na ktoré sa NBS tiež odvoláva, jasne hovorí, že pokiaľ by Slovensko s pripomienkami Bruselu nesúhlasilo, musela by rozhodovať Rada EÚ kvalifikovanou väčšinou. A tam by minca prešla bez problémov.

VŠIMLI SME SI

Matičari si uctili obeť vojny

Prvá svetová vojna sa skončila podpísaním prímeria vo francúzskom Compiègne 11. novembra 1918. Vojnové hrôzy zostali tak hlboko vryté do povedomia ľudí, že bezprostredne po jej skončení bol 11. november vyhlásený za Deň vojnových veteránov. V tento deň si na celom svete pripomíname hrdinstvo tých, ktorí padli na bojiskách svetových vojen a vo všetkých vojnových konfliktoch 20. storočia za slobodu a mier.

Jediným bratislavským cintorínom, na ktorom sú pochovaní vojaci padlí v prvej svetovej vojne, je cintorín v Kopčanoch, neďaleko rakúskych hraníc. Na Deň vojnových veteránov sa tam zišli všetci, ktorí si chceli pripomenúť obeť tejto prvej celosvetovej kataklizmy. Uvodný prejav mal náčelník generálneho štábu Armády Slovenskej republiky, generálporučík Peter Vojtek. Zdôraznil, že pripomínať si obeť vojnových konfliktov je dôležité, aby sa ľudstvo vyvarovalo ďalších krviprelievání. Prejavom si uctil pamiatku padlých vojakov aj primátor Bratislavy Milan Ftáčnik. Prítomných zaujali najmä jeho slová o historickej pamäti Slovenska a o nutnosti zachovávať ju nie-

len v celosvetovom, ale aj v národnom meradle.

Na slávnosti sa zúčastnila i delegácia Matice slovenskej, vedená jej predsedom Mariánom Tkáčom, ktorá položila veniec k centrálnemu pamätníku na cintoríne. „Citili sme povinnosť uctiť si v mene Matice slovenskej pamiatku slovenských vojakov, ktorí položili svoje životy na bojiskách prvej svetovej vojny a ktorých obeť stáli za vznikom našej ťažko vybojovanej štátnosti,“ povedal nám Marián Tkáč bezprostredne po slávnostnom akte. Je len smutným svedectvom dnešnej doby, že tento významný deň komerčné a verejnoprávne médiá takmer úplne odignorovali a slová o historickej pamäti tak nadobudli zvláštny kontext.

Text a foto: (mab)

Dvojbočan a predseda etnickej strany žaluje

Predstavme si, že by existovali paralelné svety a že by sme vedeli vytvárať mosty medzi našim vesmírom a susednými paralelnými vesmírmi. Mohli by sme nahliadnuť, ako to u „susedov“ vyzera. Nie je to taká fantastická myšlienka, akou sa na prvý pohľad zdá byť! Súčasná fyzika napriek tomu, že sa vzletným pomenovaniam ako paralelné svety vyhýba, ich pozná. Oblasť vedy, ktorá sa nimi zaoberá, kvantová teória, je najúspešnejšou fyzikálnou teóriou vôbec.

Vesmír ako celok môže existovať vo viacerých verziách súčasne, a teda je len prirodzené očakávať, že tieto iné vesmíry sa s väčšou či menšou pravdepodobnosťou „odohrávajú“ paralelne popri našom vesmíre! Automatom fantastických románov teda nič nebráni v tom, aby ďalej chovali viac či menej priateľských mimozemšťanov v paralelných dimenziách.

Predseda etnickej SMK József Berényi si už dávno vytvoril svoje paralelné svety. Nielen

tým, že ako občan jedného štátu provokatívne a celkom zbytočne požiadal o občianstvo iného štátu, teda sa stal „dvojbočanom“, ale aj tým, že v rámci medzinárodnej diplomacie má tiež svoj tieňový, iný svet. Ako podlý žiačik, ktorý beží do zborovne žalo-

návidení. To je však pravda iba v paralelnom politickom svete Józsefa Berényiho a jeho straníckych súdruhov. V reálnom živote je všetko inak.

Ján ČERNÝ - Foto: internet

ČO INÍ NEPÍŠU

vať vždy, keď sa mu z jeho malého zakomplexovaného pohľadu deje krivda, uteká Berényi raz do Bruselu, inokedy do Štrasburgu, najčastejšie však do Budapešti k Orbánovi, tamojšiemu predsedovi vlády. V tejto svojej paralelnej diplomacii diktuje, čo tam proti tomu zlému Slovensku a jeho zlej vláde majú robiť, ako s nimi komunikovať, o čom sa rozprávať a o čom nie. Možno si aj uvedomuje, ako príšerne sa strápuje, možno to robí zámerne s cieľom, aby bol ešte viac vysmievaný a odsudzovaný. Veď o čo v prvom rade u nás maďarskej etnickej politike predsa ide? O vzbudenie dojmu, ako sú slovenskí Maďari na Slovensku utláčaní a ne-

Zmysel unitárneho systému zdravotného poistenia

Roman MICHELKO

Horúcou témou týchto chladných dní je spôsob, akým chce vláda zaviesť unitárny systém do povinného zdravotného poistenia. Argumenty na jeho zavedenie sú na prvý pohľad logické. Je nepripustné, aby bol systém nastavený tak, že z povinných platieb (zo zákona) si akcionári vyberajú zisk bez ohľadu na to, že systém je chronicky finančne podvyživený, lekári a najmä zdravotné sestry, nespokojné so svojimi platmi, sú preto takmer v permanentnej štrajkovej pohotovosti. Okrem toho je dostupnosť špičkovej terapie podľa posledných poznatkov medicíny v mnohých prípadoch veľmi obmedzená, doplatky na lieky veľmi vysoké, čakacie listiny na odkladnú zdravotnú starostlivosť plné a veľmi dlhé. Za týchto okolností je skutočne ne-

prijateľné, aby si súkromní akcionári rozdeľovali takmer „bezpracný“ zisk.

Ďalšie argumenty proti pluralite zdravotných poisťovní sú v úspore z veľkosti, teda nie je potrebné, aby každá poisťovňa mala vo všetkých okresoch vlastné pobočky, budovy, vozidlá, úradníkov, revízijských lekárov a podobne. Prítom prostriedky, ktoré idú na takéto neproduktívne administratívne náklady, by sa naopak mohli dostať naspäť do zdravotného systému. V tom prípade by však ako bonus unitárneho systému malo byť zníženie správneho fondu z dnešných 3 percent vybraného poistného na 2 či 1,5 percenta. No a napokon je tu v značnej miere oprávnená výhrada, že pluralitný systém poisťovní veľa nedá. Konkurencia na trhu zdra-

votného poistenia je takmer neidentifikovateľná, služby poisťovňam alebo akási pridaná hodnota z údajnej konkurencie je nepostrehnuteľná a klientom/pacientom v podstate nič neprináša.

KOMENTÁR

Bohužiaľ debata, ktorá sa rozvinula okolo transformácie zdravotného poistenia z pluralitného systému na unitárny, je všetko možné, len nie vecná. Napokon niet sa čo čudovať. Zdravotníctvo je rezort, v ktorom sa krúčia obrovské sumy a odstaviť súkromný kapitál od týchto tokov nesie so sebou obrovské politické riziká. Treba si uvedomiť, že najväčšiu súkromnú poisťovňu Dôvera vlastní vplyvná finančná skupina so

silnými väzbami na posluhujúce médiá, ktoré dokážu celú debatu posunúť do silne politických rovín. A práve preto, že nejde o vecné riešenie, ale vplyvným skupinám sa siahajú na zásadnú časť ich investičného portfólia, nesie v sebe pre celú transformáciu nezanedbateľné riziko.

O tom, že to nebude ľahká cesta, svedčí aj fakt, že už prvý pokus riešiť absurdity takto nastaveného systému zákazom ziskov poisťovní narazil na rozhodnutie ústavného súdu. Zdá sa, že oveľa schodnejšia cesta by bolo limitovať vyplácanie zisku akcionárom na prísne pravidlá, povedzme na neexistenciu čakacích listín na odkladnú zdravotnú starostlivosť. Ak by sa tento systém zaviedol, nepochybne by to bolo ústavne prijateľné a problém s vyberaním ziskov súkromných spoločností zo zdravotného systému by sa tým vyriešil.

Naopak, cesta, ktorou sa vybrala súčasná vláda, nesie v sebe mnohé a veľké riziká. Predovšetkým objektívne ohodnotenie ceny poistného kmeňa súkromných poisťovní bude veľmi nákladné, technicky náročné

a v prípade nedohody – čo je veľmi pravdepodobné – môže mať pokračovanie v drahej medzinárodnej arbitráži. Okrem toho bude politicky veľmi náročné ustáť vyplácanie súkromných akcionárov – najmä extrémne skompromitovanú finančnú skupinu Penta v čase, keď sa všade šetrí, zamestnanci sú hromadne prepúšťaní a štát nevie nájsť prostriedky ani na desať-percentné zvýšenie zúfalo biednych plátov v školstve. Problém je najmä v tom, že vyplácanie päť-, desať- či pätnásťročných kumulovaných ziskov takémuto súkromnému akcionárovi je politicky veľmi nešťastné.

Treba si dobre uvedomiť aj kontext. Zavedenie unitárneho systému sa udeje jednoduchým, nie ústavným zákonom, čo znamená, že o päť, sedem či desať rokov sa súčasný pluralitný systém môže znova obnoviť a pre súkromných akcionárov by sa tak vyvlastnenie mohlo stať vítaným bonusom. Preto je najvyšší čas, aby sa zväzili všetky okolnosti tohto procesu, aby politické náklady na zavedenie unitárneho systému neboli neúnosné.

Zvoní umieračik Európskej únii?

Roman KALISKÝ-HRONSKÝ

„Prosím ťa, správaj sa už konečne ako skutočný Európan!“ vyzývala pred viedenským letiskom dosť hlučne po slovensky pekná pani učiteľka jedného zo stredoškolákov, čo sa práve chystali odletieť niekam na výlet. Stál som neďaleko a chvíľu som bol v pokušení spýtať sa pani učiteľky, čo tým myslela, ale kým som sa odhodlal, slovenskí študenti zmizli v labyrinte rakúskeho letiska. Ešte aj dnes ma mrzí, že som sa tej miljej pedagogičky nestihol povypytovať, ako sa má správať mladý človek zo Slovenska, prípadne ktorýkoľvek iný občan európskeho štátu, aby mohol byť považovaný za „skutočného Európana“.

Nie je to tak dávno, čo sme

sa, kým sme ešte neboli v Európskej únii, na viacerých európskych letiskách či cestných hraničných priechodoch pohoršovali nad segregáciou cestujúcich, ktorí boli usmerňova-

POZNÁMKA

ni na pasovú kontrolu podľa toho, či boli zo štátov Európskej únie alebo z „ostatného sveta“ (a teda aj z vtedajšej väčšiny štátov Európy). Uvažovali sme nad tým, ako rýchlo po odstránení železnej opony znovu vzniklo umelé rozdelenie občanov nášho kontinentu na tých, čo sú „IN“, a tých, čo sú „OUT“. Veľa sa na tom nezmenilo ani po rozšírení EÚ do dnešnej for-

mácie 27 členských štátov. Ba dokonca ešte aj dnes v rámci Únie existuje rozlišovanie medzi tými, čo sú zo štátov patriacich do schengenského (bezhraničného) priestoru, a na tých, čo sú síce tiež v EÚ, ale zatiaľ pre nich platia hranice ich domovského štátu so štátmi schengenskej dohody. Keď sa niečo začne administratívne príliš rýchlo integrovať, predznamenáva to aj rýchle nové byrokratické členenie v duchu antického hesla „divide et impera!“ (rozdeľuj a panuj!).

Položme si niekoľko otázok: Čo znamená pre človeka, ktorý sa narodil na tomto kontinente, byť Európanom? Čo pre neho znamená územie, na ktorom vy-

rastal, a čo prostredie, v ktorom žije? Má možnosť spoluvytvárať a formovať do budúcnosti krajinu, kde pôsobí? Má okrem ekonomiky dnešný Európan aj ďalšie hodnoty, čo ho spájajú s obyvateľmi iných štátov na tomto kontinente? Existuje v rámci globalizácie niečo také, čo by sa dalo nazvať európskym lokálpatriotizmom? Ak v histórii vznikol v Európe etický princíp zvaný humanizmus, vyznáva ho tu ešte niekto? Aká je miera sociálnej empatie byrokratov vymýšľajúcich podmienky na poskytovanie peňazí na „europrojekty“? Majú pravdu eurokratmi zaznávajúci euroskeptici? Zanikne skôr dolár, alebo euro? Ustojí Európa súčasnú dlhovú krízu, krachujúcu ekonomiku a sociálne napätie v mnohých štátoch? A napokon – bude sa EÚ ďalej transformovať do byrokratického superštátu, alebo je naopak možné, že súčasná ekonomická kríza predznamenáva zánik Európskej únie v jej dnešnej podobe?

GLOSAR
ANDREJA MIŠANEKA

ODPADKOVÝ KÔŠ
EURÓPY

SPOZA OPONY

Slovenská minulosť má pred sebou budúcnosť. To preto, lebo stále nie je úplne vyrozprávaná. Nejde vždy o preraťné fakty, často ide o to, aby sme si uvedomili príbeh jednotlivca. Jedným z príkladov je pozornosť mnohým okolnostiam života a smrti Alexandra Dubčeka.

Viac ako pred päťnástimi rokmi v hlavnom meste Nemecka sa „dubčekovsky“ zaslúžili okrem iného Ivan Gašparovič, ale aj napr. Ivan Lалуha a Peter Weiss. Využili priaznivé prostredie nemeckého bundestagu na čele s predsedníčkou Ritou Susmuthovou. Nikto nemal problémy, kto je akej strane príslušnosti. Pani predsedníčka patrila k vtedajšej špičke Kresťanskodemokratickej strany Nemecka CDU, bola populárna, a preto žiarlivo až podraznicky strážená vtedajším kancelárom z tej istej strany. Na nemeckej pôde sa tak odohrala nielen veľkolepá pripomienka dejinného významu

odkazu osobnosti Dubčeka, ale aj stretnutie dvoch politikov, pred ktorými boli ešte nevyužitú možnosť. Nebolo to vtedy jediné ústretové medzinárodné gesto voči I. Gašparovičovi, z ktorého len slepý nemohol nečítať. Treba však pripomenúť, že to bolo v súvislosti s rešpektom voči A. Dubčekovi.

ľudskú tvár. Pripomenula, ako politici musia rozmýšľať nielen o konfrontácii, o tom ako poraziť, vybabrať s politickým protivníkom. Bolo to nezabudnuteľné, všetci prítomní ako keby sa boli zapýrili – veď v tom zaujatí politickým zápasom, domácimi a medzinárodnými politickými intrigami si nikto z nich ne-

ktorého štyri roky chodila jedna z najpôvabnejších študentiek, ktorá po ďalších štúdiách skončila v Slovenskom národnom divadle. Tragédia politických procesov z nej urobila nechcene spoluautorku pomníka lásky dvoch ľudí – knihy Listy z väzenia. Dnes sú vo výške štyroch desiatkach knižníc na ce-

v koláži Ďaleko od Teba urobili pred dvomi rokmi dve autorky – L. Tkáčová a A. Chisy – a zaujali Prahu, Viedeň a Benátky. Projekcia ukazuje aj dva a pol metra štvorcového pôdorysu jej cely v pražskom väzení. Návštevníci si mohli odniesť sadenice popínaveho clematisu priam ako výzvu, aby obrástol a zakryl pomníky, ktoré by tu už nemuseli byť a pripomínali ženu, ktorá nijaký pomník nemá.

Tieto riadky by určite nikdy nevznikli, keby v osemdesiatych rokoch na pohrebe Lýdie Clementisovej, rodenej Pátkovej, absolventky bratislavského gymnázia a obchodnej akadémie v Bratislave, členky Slovenského národného divadla, manželky československého ministra zahraničných vecí a potom väzenkyne a vdove po zavraždenom v pražskom krematóriu neboli bývali len traja muži z Bratislavy. Traja ľudia bez akejkoľvek úradnej povinnosti – Drahoslav Machala, Peter Štrelinger a autor tejto pripomienky.

Prečo má naša minulosť takú budúcnosť

Dušan D. KERNÝ

Vtedajšia predsedníčka parlamentu však – ako jediná – na veľkolepom podujatí, akých je napokon v Nemecku veľa a patria ako samozrejmosť k politickej kultúre a kultúre politiky – nehovorila len o Dubčekovi, ale takmer výlučne o manželke a rodine Dubčeka. Hovorila o cene, ktorú platí rodina. Jediná politickému podujatiu dala

spomenul na manželku A. Dubčeka, pre ktorého bola takou nevyhnutnou oporou.

Aj teraz, keď si pripomenieme predvianočné „krvaviny“ roku 1952, nie všetci si pripomenú tragický príbeh ženy politicky zavraždeného Vlada Clementisa. Denne prechádzam okolo bratislavského gymnázia, do

lom svete. V austrálskej národnej knižnici zhodou ako česká kniha, aj keď vyšla iba v slovenčine – v roku 1968. Do divadelnej podoby ju pretavil Peter Štrelinger a režisér Matúš Olha – ale text hry ešte nikdy nepublikovali.

Na gymnázium niet pamätnej tabule. Nikde tu niet pamätníka. Pomínuteľný pomník

REFLEXIA

Čarovné slovíčko optimalizácia

Životaschopné ekonomiky už dávno pochopili, že rakovinou hospodárstva sú daňové podvody. Z pohľadu trestnej závažnosti v mnohých krajinách len v tesnom závese nasledujú za úmyselnými vraždami. V nami tak nekriticky obdivovanej Amerike už len pokus o ukrátenie štátu na daniach znamená doživotnú podnikateľskú diskvalifikáciu.

Na Slovensku optimalizujeme doslova „o dušu“. Medzi živnostníkmi sa za idiota považuje ten, ktorý si neoptimalizuje účtovníctvo tak, aby nemusel na daniach zaplatiť štátu ani korunu. Keď mi nestačí paušálny odvod, tak posledné dni decembra nakupujem, čo sa dá, a v januári v rámci desaťdňovej lehoty tovar vrátim úplne legálne. Ale položka náklady sa mi impozantne nafúkla a môžem byť ľahko aj v mínusovej dani. Ak mám „eseročku“, k nulovému hospodárskemu výsledku sa ľahko dopracujem už len tak, že si od vlastnej dcérskej firmy poprenajmam, čo sa dá, splácam to sám sebe formou lízingu a s daňami som tiež v pohode na nule. A keď už to naozaj inak nejde, medzi oprávnené a daňovo odpočítateľné náklady si pokojne zarátam reprezentatívnu limuzínu, domácnosť veľkosti Bieleho domu niekde pri Senci – trebárs aj na štátnom pozemku, jachty a „sústreďenia s hosteskami“ v zahraničí. Veď podnikateľský život naozaj nie je med lízat.

Už pred dvadsiatimi rokmi v ére pionierskych hospodárskych aktivít na Slovensku mnohí zahraniční obchodní partneri varovali – nesnažte sa ísť s hospodárskym výsledkom „do nuly“. Ak tak spravíte, nie ste dôveryhodný partner, nevytvárate zisk, ste mizerný podnikateľ. Čo nás teraz po tom, čo tam po zisku pre nejaký štát! Hlavné, že ja tu mám pozemský raj po slovensky – totiž už ani tie „daňové raje“ na zaoceánskych ostrovoch nie sú až také rajske. Zaráža, že predstavitelia mnohých našich firiem celkom verejne aj v médiách tvrdia, že vzhľadom na nové pravidlá hospodárskej hry na Slovensku „budú musieť dôslednejšie optimalizovať“. Zaráža to už len preto, lebo sa verejne chvália úmyslom dopúšťať sa daňových machinácií a nikomu to neprekáža. Nie ešte, aby zakročil. A tak sa blížia nielen šťastné a veselé Vianoce, ale aj obdobie veselej optimalizácie. Pre štát, a teda pre nás všetkých veľmi nešťastnej.

Ivan BROŽÍK

Českí politici nemali záujem o poslednú rozlúčku s A. Dubčekom Mečiar rozhodol — štátny pohreb bude doma

Zhovárал sa Dušan D. KERNÝ

Ešte dve desaťročia po tragickej smrti vyvoláva osoba Alexandra Dubčeka najrozličnejšie úvahy, spomienky, ale aj spory. Pohreb jednej z najvýznamnejších postáv slovenských a československých dejín XX. storočia sa takisto stal jednou z najpozoruhodnejších udalostí. Obrátili sme sa teda na špičkového slovenského odborníka v oblasti protokolu, etikety a diplomatického správania sa Jarolíma ANTALA, pedagóga Paneurópskej vysokej školy práva, a požiadali ho o svedectvo ako priameho účastníka udalostí.

• Bolo od začiatku jasné, ako bude prebiehať posledná rozlúčka s Alexandrom Dubčekom?

Vonkoncom nie. Situáciu najlepšie vystihol niekdajší predseda Slovenskej národnej rady František Mikloško: „Keď v Prahe nemajú záujem, tak my si ho uctíme.“ Dubček zomrel 7. novembra 1992 večer o trištvrte na desať. Bola to vláda Slovenskej republiky, konkrétne Vladimír Mečiar, ktorý na základe nezáujmu oficiálnej Prahy rozhodol, že na pôde Slovenskej republiky sa usporiada štátny pohreb.

• Podľa akých zásad sa organizoval?

Nejestvovali nijaké pravidlá, nijaký manuál, štátne oficiálne rozlúčky vždy záviseli od toho, čo schválila vláda.

• Oficiálna Praha naozaj nemala záujem?

Bolo dva mesiace pred vznikom dvoch samostatných štátov, bolo to v predvečer schválenia ústavného zákona o zániku Českej a Slovenskej Federatívnej Republiky, už boli podpísané dohody medzi ČR a SR o vzájomných vzťahoch medzi budúcimi republikami po rozdelení federácie, českí federálni predstavitelia, ako aj národní predstavitelia, teda z Českej národnej rady a vlády ČR, nejavili záujem ani na účasti na oficiálnej rozlúčke v Bratislave – až veľký medzinárodný ohlas ich takrečeno „prinútil“ zúčastniť

sa. Telo A. Dubčeka odišlo z Prahy bez vojenskej pocty, bez náležitého sprievodu politikov, boli problémy vôbec naložiť rakvu do lietadla, poslali ju takrečeno ako batožinu.

• Veľký ohlas – čo to konkrétne znamenalo?

Záujem zo zahraničia bol neuveriteľný – takmer 40 oficiálnych delegácií – taký veľký počet chránených osôb na Slovensku nikdy predtým nebol! Nikdy predtým sa takýto štátny pohreb, štátna rozlúčka nekonala, neboli nijaké zásady, pravidlá pre takúto udalosť. Nemali sme preto vopred ani terminológiu, názov – Slovenská republika ešte nebola štátom, ešte stále jestvovala federácia – to sa ukázalo tesne pred začiatkom smútočného obradu napríklad na nesprávnom umiestnení československej a slovenskej zástavy.

• Bolo treba všetko organizovať dôstojne – išlo síce o nečakané, ale predsa len o prvé zviditeľnenie sa Slovenska.

Verejná rozlúčka sa pre veľký záujem nás, ktoré sa prišli rozlúčiť s Alexandrom Dubčekom, pretiahla takmer o hodinu – presnejšie o štyridsať minút. To je pre organizátorov vždy dôležité, aby taká masa ľudí, oficiálnych hostí vedela presne, čo má robiť, aby trebárs vodiči vedeli kedy prísť a kam ísť v akom čase, aby sa všetko uskutočnilo dôstojne.

• A podarilo sa?

Treba povedať, že časť všetkého mal samozrejme na pleciach Úrad ochrany ústavných činiteľov – ten odviedol vynikajúcu prácu a často doslova nahrádzal neschopných organizátorov a odvracal mnohé organizačné faux pas.

• Ako to bolo konkrétne pripravené?

Deň pred štátnym pohrebom, ten bol určený na 14. novembra, zvolal predseda vlády Vladimír Mečiar veľkú kontrolnú poradu priprav pohrebu za účasti I. Gašparoviča, predsedu SNR, A. Nagyovej a P. Mihóka, ktorý vtedy zastupoval M. Kňažka – ten mal referovať o zahraničných delegáciách, ale neprišiel, a P. Mikók nijaké podklady od neho nemal, nemal nijaký zoznam delegácií – a to bol prvý veľký konflikt, ktorý medzi nimi – V. Mečiarom a M. Kňažkom – vznikol; atmosféra bola napätá – ukázalo sa, že nemal kto referovať a M. Kňažko nedvíhal telefón, resp. sa mu nedalo dovoliť...

• Nakoniec všetko dopadlo dobre?

Nepamätám sa na nijaké pripomienky domácich či zahraničných delegácií, pamätám si, ako pôsobili prejavy napríklad predsedu Socialistickej internacionály Pierre Mauroisa a ešte dnes po 22 rokoch musím pripomenúť, že s vynikajúcim prejavom pri živom prenose v televízii bez papiera prehovoril Vladimír Mečiar. Bolo to emotívne, presné formulácie,

gradácia vystúpenia a v závere, ako sme to vnímali, sa sám seba videl ako predurčeného pokračovať v diele Alexandra Dubčeka. Všetko hovoril spamäti, bez poznámok, bolo to najlepšie vystúpenie, aké sme nelen vtedy, ale vôbec počuli. Tak má vystupovať politik pred medzinárodným fórom, ktoré vtedy v Historickej budove SND bolo. V. Mečiar to urobil v priamom prenose brilantne, keby to nebolo na smútočnej rozlúčke, bol to prejav, ako sa dnes hovorí na standing ovation. Pokiaľ ide o iné prejavy, nepamätám si, že by niekto vystúpil v mene federálu či českého parlamentu alebo vlády.

• To bola oficiálna rozlúčka, na samotnom pohrebe sa zrejme nezúčastnili všetci.

Ano, v Slávičom údolí to bola rodinná rozlúčka s najbližšími priateľmi a predstaviteľmi, pre ostatných sme usporiadali vo vládnom hoteli Bôrik to, čo by som nazval spoločenským stretnutím – takisto sme preto nemali pripravený nijaký protokol ani protokolárny názov, ale bolo zjavné, že o hostí sa treba až do odletu postarať a dôstojne pre delegácie ukončiť ich pobyt, vrátane rozlúčky. A tak som už len v priamom televíznom prenose sledoval podľa mňa posledné faux pas, keď do hrobu spúšťali rakvu s telom Alexandra Dubčeka pokrytú štátnou vlajkou – to je nenáležité, tá sa má dôstojným spôsobom poskladať a dôstojne odovzdať rodine, pozostalým. Tak vlastne symbolicky s Dubčekom pochovali aj federálnu zástavu, československá vlajka skončila v hrobe krátko pred zánikom federácie a predtým, ako Česko porušilo dohodu a nechalo si ju ako výlučne svoju zástavu.

• Vám osobne sa v tej protokolárnej trme-vrme nič neprihodilo?

Ale ano, pri lúčení s dvomi významnými českými predstaviteľmi, ktorí tam boli predovšetkým ako sociálni demokrati, som si poplietol Zdeňka Mlynáňa a Miloša Zemana. To by sa mi už dnes samozrejme nemohlo stať.

Mediálny trh funguje bez pravidiel – ovládla ho klika jednostranných propagandistov

Nachádzame sa v gete názorového rasizmu

Eva ZELENAYOVÁ

Útok denníka Sme na matičný týždenník SNN bol prirodzeným vyústením jeho zamerania už od vzniku periodika. Aj keď dnešná mládež o 17. novembri takmer nič nevie, predsa je dosť pamätníkov, ktorí do novembra 1989 vyhľadávali vysielanie Rádia Slobodná Európa ako zdroja alternatívnych informácií k jednofarebným médiám vtedajšieho, totalitnou mocou ovládaného Česko-Slovenska. Rádio Slobodná Európa platil americký kongres. Kto by bol v tom čase podozrieval majiteľov rádia, že majú iné úmysly než proklamované šírenie slobody? Vysielač zostal na Slovensku aj po novembri 1989 a okamžite sa v jeho vysielaní našli komentátori ako Hríb, Leško, Kotian. Niektorí z nich do roku 1989 pracovali práve v komunistických médiách.

Prevod štátnych, predovšetkým ústredných denníkov do súkromného vlastníctva sa po zmene režimu uskutočňoval bez zásahu štátu. Mečiarova vláda neprijala nijaké regulačné opatrenia pre tlač a ani nepredložila nijakú koncepciu mediálnej politiky. Média sa riadili všeobecnými zákonmi a novelizovaným tlačovým zákonom z roku 1966.

■ SMENÁRSKI POHROBKOVIA

Posledným denníkom v štátnom vlastníctve v roku 1992 bola mládežnícka Smena. Jej privatizácia mala prebehnúť veľmi jednoduchým spôsobom. Budúci vlastníci si vymysleli, že denník nebude týždeň vychádzať, tým zanikne a začne vychádzať už ako „nezavislý“. Plán celkom nevyšiel, lebo torzo redakcie jednoducho nemienilo pochovať svoje noviny. Vydávali Smenu ďalej. Tá vychádzala paralelne s novozaloženým denníkom Sme. Zvyšok smenárov plánoval obnoviť jej proslovenský charakter, no bez finančných prostriedkov to nešlo. Mediálny trh sa postupne nasycoval médiami útočiacimi proti vtedajšej vláde, proti všetkým aktom smerujúcim k vytvoreniu slovenskej štátnosti a politici, novinári i médiá podporujúci

tento trend boli ustavične napádaní, dehonostovaní až kriminalizovaní. Denník Sme napríklad v komentároch namiesto mena premiéra používal skratku (V.M.) ako pri zločincoch. Znižoval sa k nekultúrnemu humoru a iným formám diskre-

SVET MÉDIÍ

ditácie ľudí s iným názorom, než propagoval tento denník. Napríklad na titulnej strane uverejnil inzerát, že sa hľadá pes, ktorý pohryzol poslankyňu NR SR za HZDS za účelom odmeny. Vôbec teda neprekvapuje hyenistické vtípkovanie na stránkach tohto denníka aj po smrti Milana Čiča – jedného z projektantov slovenskej štátnosti a predsedu prezídia Matice slovenskej – dosahujúce dno morálneho bahna.

Čo spôsobilo, že slovenský mediálny trh je nevyvážený, že pluralita médií nefunguje, že názorovo sa vyprofiloval do názorového rasizmu?

■ BEZ PRAVIDIEL

Náklady spojené s vydávaním novín sú zvyčajne hrazené z inzercie. Kto má dostatok inzercie, nemá finančné problémy. Slovenské podniky väčšinou sprivatizovali zahraničné firmy

a tie poskytujú inzerciu výhradne médiám so zahraničným vlastníkom. Takže slovenské médiá nemajú šancu prežiť. V tejto súvislosti treba pripomenúť, že mediálny trh v európskych demokraciách funguje na transparentných pravidlách. Napríklad Rakúsko poskytuje finančnú pomoc tým médiám, v ktorých inzercia nedosahuje 22 percent plochy strán. Všetky demokratické štáty majú vytvorené zásady poskytovania finančných prostriedkov médiám, ktoré svojou existenciou na mediálnom trhu zabezpečujú pluralitu médií. Na Slovensku podobná norma chýba, aj keď podľa Ústavy SR zodpovednosť za pluralitu médií je na vláde. Môžeme sa teda právom pýtať, ako exekutíva mohla dopustiť stav, že sa slovenská spoločnosť ocitla v mediálnom názorovom gete?

Vláda v rokoch 1994 – 1998 bola permanentne vystavovaná útokom médií a podozrievaná z popierania demokracie. V takejto atmosfére sa veľmi ťažko zasahuje do mediálnej sféry. Veď aj návrh tlačového zákona bol pre tzv. antimečiarovských novinárov zámenkou na útok proti vláde. Dzurindovcom status quo zasa vyhovoval. Ficov kabinet si tiež netrúfol vkročiť

do arény, ktorá sa v priebehu času vyprofilovala na nepreniknuteľný monopol. Dnes sú, žiaľ, médiá jednofarebnejšie, než boli, len svoju jednostrannosť predvzádzajú sofistikovanejšie.

■ HOVORCOVIA PRAVICE

Ak sa teda dnes útočí na noviny s proslovenskou orientáciou, ide o výsledok dlhodobého vplyvu pravicovej politiky. Tá neváhala ani meniť zákony, aby mala vplyv na personálne obsadenie verejnoprávných médií. V nich niekdajší komentátori Sme ako Kotian a Hrabko (mimochodom obaja kandidovali do NR SR za politické strany) dlhodobo určujú témy, či vyberajú hostí diskusných relácií. Tých relácií, ktoré majú najväčší vplyv na tvorbu verejnej mienky. Nemožno sa preto čudovať nedávnomu verejnemu protestu poslucháčov pred slovenským rozhlasom, ktorým už dochádza trpezlivosť s jeho jednostranným vysielaním bez toho, aby občania mohli v ňom tiež vyjadriť svoj názor. A nemožno zabúdať na Hríba, ktorého nenávisť voči názorovým oponentom dokumentuje aj jeho nedávna veta v Týždni: „Aj Slovensko vzniklo z opovrhnutiahodných motívov mečiarovských lúpežníkov...“

Na Slovensku máme najvyššiu daň na potraviny zo všetkých štátov Európskej únie Zahraniční producenti ryžujú u nás každoročne miliardy

Oto BALOGH

Podľa údajov Eurostatu vzrástli ceny potravín na Slovensku v prvom polroku tohto roka v priemere o 3,8 percenta. Slovenské domácnosti oproti rovnakému obdobiu roka 2011 vynaložili na nákup potravín mesačne v priemere 197 eur, čo je medziročný nárast o 5 percent. Nákup potravín ukrojil z rodinných rozpočtov namiesto minuloročných 20 až 25 percent.

Zo štatistického porovnania cien potravín v štátoch Európskej únie (EÚ) vyplýva, že ceny potravín na Slovensku predstavujú asi 83 percent priemerných cien potravín v EÚ. Podľa Potravinárskej komory Slovenska za ostatných 10 rokov ceny potravín u nás narástli len o 32 percent, kým hrubé mzdy o 107 percent, čo napovedá, že máme jedny z najlacnejších potravín v EÚ. V blízkej budúcnosti sa preto dá očakávať nárast cien potravín o ďalších 6 až 8 percent. Prípadný tlak na udržiavanie doterajších nízkych cien potravín môže znamenať pokračujúcu likvidáciu domáceho potravinárskeho sektora.

■ ČÍSLA A REALITA

Dôvodom na zvyšovanie cien potravín sa nájde viac ako dosť: veľké suchá a s nimi spojená neúroda, rast vstupných nákladov, zdraželo krmivo obilie a sója – nevyhnutné pri chove hospodárskych zvierat, čo oproti roku 2010 zdvihlo ceny bravčového mäsa o 60 percent. Kým strohé čísla hovoria, že priestor na zvýšenie cien údajne lacných potravín na Slovensku tu je, vo väčšine slovenských domácností vidia situáciu úplne inak. Kým pred dvoma rokmi odkrojil nákup potravín z rodinného rozpočtu menej ako 20 percent (teda necelú pä-

tinu), v minulom roku to bola pätina a v prvom polroku tohto roka už štvrtina. V porovnaní s vyspelými štátmi eurozóny (Luxembursko, Nemecko či Rakúsko), ktoré na potraviny vynakladajú približne desatinu mesačného rodinného rozpočtu, je to naozaj veľa.

■ CENA ROZHODUJE

Na Slovensku vynakladáme na nákup potravín ročne vyše 4 miliardy eur. Z nich viac ako polovica končí vo vreckách zahraničných producentov potravín, keďže len okolo 45 percent potravín na pulkoch obchodov pochádza od slovenských výrobcov. Nepíše sa to ľahko, ale faktom je, že už dnes máme povest' odpadkového koša Európy, do ktorého smerujú potraviny nepredajné vo vyspelých štátoch Únie. Kvalitné potraviny u nás boli od nášho vstupu do EÚ postupne vytlačované lacnými a nekvalitnými potravinami zo zahraničia. Nízke platy v porovnaní so zahraničím sú jedným z dôvodov, pre ktoré Slováci pri nakupovaní potravín pozerajú najmä na cenu a nie na kvalitu. Kvalitných potravín z domácej produkcie je u nás ako šafran. Môže za to aj pokračujúca diskriminácia slovenských poľnohospodárov. Od nášho vstupu do Únie v roku 2004 dostávajú európske poľnohospodárske podniky o 40 percent vyššie dotácie ako slovenské.

Porovnanie výšky DPH na potraviny v EÚ

Veľká Británia	5 %	Holandsko	6 %	Bulharsko	7 %
Slovensko	9 %	Rumunsko	9 %	Česko	10 %
Belgicko	12 %	Dánsko	13 %	Írsko	14 %
Malta	5 %	Nemecko	7 %	Španielsko	8 %
Estónsko	9 %	Rakúsko	10 %	Lotyšsko	10 %
Švédsko	12 %	Fínsko	13 %	Maďarsko	18 %
Francúzsko	6 %	Poľsko	7 %	Cyprus	8 %
Litva	9 %	Taliansko	10 %	Grécko	11 %
Luxembursko	12 %	Portugalsko	13 %	Slovensko	20 %

Kým poveze rakúsky farmár dostáva na hektár pôdy 528 eur, slovenský len 265. Diskriminačná politika Únie sa má skončiť v budúcom roku. Proti sú najmä Francúzi, ktorí zo všetkých dotácií EÚ čerpajú až 40 percent (!) a pokračovanie takejto dotáčnej politiky by radi zachovali až do roku 2028.

■ NESLÁVNÝ PRIMÁT

Slovensku patrí v rámci EÚ jeden neslávny primát. Napriek nízkym mzdám máme najvyššiu DPH na potraviny v rámci celej EÚ – a to 20 percent. Do roku 2004 bola u nás DPH na potraviny 14 percent. Po zavedení rovných dane v rámci tzv. daňovej reformy I. Mikloša bola zavedená jednotná 19-percentná DPH pre všet-

ky tovary a služby, vrátane potravín. Od roku 2011 ju vtedajšia vládna koalícia SDKÚ-DS, SaS a Most – Híd „dočasne“ zvýšila na 20 percent novou zákonom o DPH. Zároveň zrušila 6-percentnú DPH na predaj potravín z dvora. Toto „dočasné“ opatrenie má platiť, kým deficit verejných financií neklesne pod 3 percentá hrubého domáceho produktu (teda do roku 2013). V susednom Česku, Rakúsku a Taliansku je na potraviny DPH 10, v Grécku 11, v Španielsku a na Cypru 8, v Bulharsku, Poľsku a Nemecku 7, vo Francúzsku a v Holandsku 6, vo Veľkej Británii a na Malte 5, v Luxembursku, vo Švédsku a v Belgicku 12, v Dánsku, v Portugalsku a vo Fínsku 13, v Írsku 14 a v Maďarsku 18 percent.

Naša ekonomika za dvadsať rokov zoslabla natoľko, že nie je schopná samostatnej existencie

Čo nahráva bankovej únii a čo je proti nej

Tibor B. HAČKO – Karikatúra: Lubomír KOTRHA

Každý si pod pojmom menová únia predstaví čosi jednotné. Čo sa však skrýva pod slovným spojením „banková únia“, nemusí byť ani v odborných kruhoch jednoznačné. Faktom je, že ešte stále nový termín prináša pre krajiny, ako je Slovensko, podstatný zásah do ekonomickej, hospodárskej aj kultúrnej samostatnosti. Je preto prínosné tento projekt uvádzať do života. A ako?

Necelých dvadsať rokov samostatnosti stačilo na to, aby predstavitelia štátu slovenskú ekonomiku rozleptali do takej miery, že nie je schopná samostatného života. Súčasná vládna garnitúra má aj preto ako jeden z hlavných argumentov potrebu vstupu do „bankovej únie“.

Napriek Zákonom o rozpočtovej zodpovednosti, ktorý bol prijatý len minulý rok, už sme prekročili dlhový strop v ňom stanovený. Ostatne, u nás je takmer pravidlom, že sa nezaobráme dodržiavaním zákonosti, ale vysvetľovaním, prečo sa prijatá legislatíva nemohla dodržať.

Lenže aj členstvo v existujúcej menovej únii hrozí na budúci rok tvrdou sankciou 700 mil. eur (22 miliárd bývalých slovenských korún) za nedodržanie výšky štátneho deficitu. Táto pokuta by celkom stačila na pokrytie výdavkov škôl aj nemocníc a ešte by aj zostalo. Aj priemerný ekonóm by v takejto situácii rozmyšľal len a len o sfunkčnení deravého daňového systému. Našich finančníkov akoby to vôbec netrápilo alebo ich to interesuje do tej miery, ako presunúť zodpovednosť na iný subjekt, a tým je spomenutá „banková únia“.

■ EUROKRÍZA KULMINUJE

V niektorých európskych krajinách, povedzme v Írsku, banky poskytli toľko zlých úverov, že ich museli spätne zachraňovať vlastné vlády. Banky v Grécku a Taliansku boli a sú doslova presýtené štátnymi dlhospismi,

ktorých hodnotu znížila zhoršujúca sa úverová schopnosť krajiny. Aj v Španielsku, kde eurokríza tiež vrcholí, nastala podobná situácia. Banky poskytli príliš veľa zlých úverov a potom navyše nakúpili príliš veľa vetších štátnych dlhopisov. Generáli európskej ekonomiky navrhli na riešenie tohto zvráteného vzťahu vytvorenie centralizovaného celoeurópskeho systému regulácie bánk. Riešenie, ktoré mimochodom tiež zastáva MMF – a ten kde zasiahol, krajina sa potom spamätávala minimálne 25 až 30 rokov z finančných dlhov a zo straty národných bohatstiev. „Zdravé“ štáty ako Nemecko, Anglicko alebo Francúzsko sa sotva vzdajú práva vlastného dohľadu nad svojimi bankami. Naopak, láka ich nadnárodná činnosť s dohľadom a autoritou nad bankami v zahraničí. Ak sú tiež zdravé, je lákadlo ešte väčšie, a to je prípad Slovenska.

■ BRZDY A POHNÚTKY

Slovenská vláda je s finančným rozpočtom a so skolabovaným daňovým systémom ako dedičstvom po predchádzajúcom ministrovi financií v konccho. Je bez zdrojov. Priemysel funguje úplne nezávisle, dokonca bez celého 500-tisícového štátneho aparátu a banky sú dostatočne silné na to, aby sa ubránili presiaknutiu insitného umenia vlády do ich bilancii. Pravdepodobne výstižnejšie by bolo použiť výraz korupčného umenia. V tejto situácii je pre Slovensko jedinou

cestou, na ktorej sa ešte stále dá vztýčiť trikolóra s dvojkrížom a hlásať heslá eurooptimizmu, cesta „bankovej únie“. Slovensko si môže vyslúžiť v priestore Klausovho cynického, ale pravdivého hodnotenia spoločnosti, Orbánovej budapeštianskej cesty a poľskej ekonomickej samostatnosti privlastky jedineho pozitívneho príkladu „pochopenia“ brusselského zámeru bankovej únie. Azda takto ziskame konečne dve také prepotrebne ospravedlnenky. Zodpovednosť za tvorbu štátneho rozpočtu odovzdáme bezo zvyšku na plecia iného aparátu a naši politici si až do následnej zmeny pri kormidle štátu konečne budú môcť úplne užívať výhody volbami získaného štatútu bez naj-

menšej zodpovednosti. Pravdepodobne aj predkladané materiály budú len dielom prekladu tlmočnických kancelárií, a tak budeme môcť ušetriť aspoň na aparáte pisárov...

Európa však ešte nie je dostatočne pripravená na takýto model bankovej únie o nič viac ako na úniu politickú. Aj keď v tejto časti sme sa podpísaním nevyhovujúceho podmienok o trvalom eurovale navždy zachytili v pavučine rozhodovacieho bankového systému Európy. Dnes je dôležité konštatovať, že bez ohľadu na to, či sa Európa podobných myšlienok do budúcnosti zdrží alebo nie, Slovensko už nemá nijakú možnosť ich korekcie. Našťastie alebo bohužiaľ?

SEBAOBRAŇA

Odborový zväz pracovníkov školstva a vedy na Slovensku vyhlásil od 26. novembra časovo neobmedzený štrajk. Podľa prvotných odhadov by sa malo do štrajku zapojiť asi 80 percent zamestnancov základných škôl a 65 až 75 percent zamestnancov stredných škôl.

Zazvonil štrajk

Odborový predák P. Ondek potvrdil, že požiadavka na budúročné zvýšenie plátov všetkých zamestnancov regionálneho školstva a vysokého školstva o desať percent trvá. Podľa odborárov na rokovani s ministrami školstva a financií D. Čaplovičom a P. Kažimírom u prezidenta I. Gašparoviča nedali zástupcovia vlády garancie na splnenie požiadaviek zväzu pre financovanie a odmeňovanie v školstve v roku 2013. „Rovnako neboli splnené naše požiadavky na plnenie postupných krokov súčasnej vlády pre financovanie školstva počas celého jej funkčného obdobia,“ uviedol štrajkový výbor Odborového zväzu pracovníkov školstva a vedy na Slovensku.

Vláda ponúka päťpercentné zvýšenie plátov, čo je podľa premiéra R. Fica dobrý kompromis. Po nedávnom kontrolnom dni na ministerstve školstva zdôraznil, že štát nemá väčšie prostriedky na zvýšenie plátov učiteľov, aj keď rešpektuje ich požiadavky. „Kde nič nie je, tam ani čert neberie. Alebo vytrhnite chlp z dlane. Jednoducho viac nie je,“ dodal premiér s tým, že to nevyrieši ani štrajk.

Vláda vraj bude so školskými odbormi rokovať iba o päťpercentnom zvýšení plátov. Všetko bude podľa neho napokon v rukách školských odborov. Premiér doplnil, že si uvedomuje postavenie učiteľov, ich nároky vníma ako legitímne, ale stojí za ministrom Čaplovičom a podľa neho neexistuje dôvod na jeho odvolanie. Zareagoval tak na úvahy opozície predložiť po učiteľskom štrajku návrh na odvolanie ministra školstva.

Premiér na kontrolnom dni ocenil prácu rezortu školstva. Je spokojný s úsilím o prepojenie vzdelávania a praxe. Podľa neho má minister plnú podporu vlády pri snáhach o zvyšovanie kvality na základných a stredných školách. V prípade stredných škôl je to najmä celý rad rozhodnutí, ktoré musia smerovať k jasnemu oddeleniu štátneho školstva od školstva súkromného a cirkevného. „Naozaj nevidíme žiadny dôvod na to, aby súkromné školy, okrem cirkevných, mali takú istú podporu štátu ako verejné školy, pokiaľ vyberajú od svojich študentov a od ich rodičov peniaze,“ dodal R. Fico. Stredné školstvo je podľa neho predimenzované, pretože vzniklo veľa súkromných škôl, a snahy ministra urobiť v tom poriadok sú oprávnené.

Učitelia vraj majú aj podporu mnohých rodičov. Otázka je, či prerušenie vyučovacieho procesu na neobmedzený čas bude mať priaznivý vplyv aj na študijné výsledky tých, pre ktorých sú školy zriadené, teda žiakov a študentov. Komenský napísal dielo Škola hrou. V prípade štrajku učiteľov je to hra o peniaze...

Roman KALISKÝ - HRONSKÝ

Spisovateľ Drahoslav Machala vytrvalo otváral okná nádeji a písal o témach, čo sa neodporúčali

Literatúra je najveľkolepejší zjav na svete — boží dar

S Drahoslavom MACHALOM som sa bližšie spoznal za veľmi zaujímavých i nepriemerných okolností. Ja, rehabilitovaný novinár, on, člen novozaloženého Slovenského syndikátu novinárov. Po novembri 1989 sme zorganizovali tlačovú besedu s americkými Slovákmi. Delegáciu viedol známy hokejista Marián Šťastný, v tom čase predseda Svetového kongresu Slovákov. Považovali sme za potrebné aj za slušné a ospravedlnili sme sa jemu aj členom kongresu za podozrievanie i za urážky, ktoré v ére socializmu odznali v našej tlači na ich adresu. Zároveň sme ich vyzvali, aby národne prebúdajúce sa Slovensko viac navštevovali a pomáhali mu dosiahnuť vysnívanú samostatnosť.

Zhovárал sa Ján SMOLEC — Foto: Ladislav LESAY

• Večer po skončení tlačovky s americkými Slovákmi nás dvaja objednaní bitkári karatisti — na Michalskej ulici prepadli, zhodili na zem, kopli do nás, oprášili si ruky a s posmeškom na perách odišli. Ani bitka nás od úsilia bojovať za samostatnosť neodradila...

Vidno, že sme sa ľuďmi, jedno či to boli alebo sú internacionalisti alebo globalisti, nielenže nezľakli, ale naopak, v nadýchnutej slobode sme boli o svojej pravde ešte viac presvedčení. Lebo len človek oduševnený za svoju pravdu zapáli aj ďalších. A tak je na konci nášho úsilia jasný výsledok: nezávislá Slovenská republika. Dnes sa neviem vynachudovať, odkiaľ sme čerpali tú úžasnú vieru i nádej, z ktorej sme vtedy žili, odkiaľ do nášho konania prúdila taká spontánna a nezištná láska k Slovensku, keď sme sa dobrovoľne najali do služby pre vlast'... Bola to neuveriteľná eufória ľudského ducha, akú sme vtedy spoločne prežívali. Nič, čo sme si predsavzali, sa nezdalo nemožné. Práve preto sa nám náš vyčlenený cieľ podarilo dosiahnuť.

Nezažil som krajšie obdobie ako to ohraničené rokmi 1990 — 1992, keď bola redakcia Slovenských národných novín na Kláštornej ulici č. 2 v Bratislave a kde som sa stretol s bájnym reportérom Romanom Kaliským a s talentovaným spisovateľom a novinárom Petrom Štrelingerom pri spoločnej práci. Slovenské národné noviny sa v tom čase stali hniezdom a dielňou toho intelektuálne najlepšieho, čo vtedy chodilo po slovenskej zemi. Tam si za nami prichádzal ty, Janík, ako poslanec Federálneho zhromaždenia, tam sme sa radili, tam sa rodili naše nádeje, nové projekty budúceho štátu. Tam sa zrodila myšlienka vatie a zvonov zvrchovanosti, lebo sme nechceli, aby Slovensko štátnu slobodu prijímalo v mlkivosti a v tichu. Inšpirovali sme sa tým, keď Štúr v roku 1845 začal vydávať Slovenské národné noviny, vlastenci noviny privítali vatrami na slovensko-moravských hraniciach v Podjavorinskom kraji. V redakcii sa zrodili aj všetky skutky, ktoré mi dnes pripadajú ako kunami spontánnosti. Nádherný čas mužov stredného doletu a vašej generácie, ktorá nás toľko naučila. Ale túto eufóriu dobrých úmyslov a konania sprevádzali aj poľovačky na talentovaných ľudí, mobing a ničenie mena (pozri osud Dušana Slobodníka!), keď sa ľudom, na ktorých názorovi súperu skrátka nedorástli a charakterom ani talentom na nich vôbec nemali, nasadzovali psie hlavy a nálepky. Ohováranie a klebety, vytváranie zoznamov. A kde nemali argumenty, použili aféry, ktoré rozmazávali po novinách. To bola aj zostala súčasť zápasu o Slovensko. Je to pikantné, že na Slovensku protislovenské pogromy poslušne vykonávajú ľudia, deti a vnuci z tých istých rodín. Najskôr vymysleli a v 50. rokoch aj vykonali nezákonné procesy, keď špičku slovenskej inteligencie podľa známeho scenára ocajchovali za buržoáznych nacionalistov, v príhodnej noci ich pozatvárali do väzníc a pri vyšetrovaní sa nešťitili terorizovať ich bitkami, kopancami i metódami, ako by sa školili rovno v kápo a v fašistov. A keď súdruha Slanského začali vlastné mlyny mlieť, bolo už neskoro. Takto si podali nielen Clementisa, Novomeského a Husáka, ale nešťitili sa zaplovať si aj na povstalcov Mináča, Matušku či Tatarku. A dnes Tatarku opäť ospevujú ako zlaté tela, ktoré si stvorili. Títo „demokrati“ používajú ľudí ako figúrky, ktorými môžu hýbať ako na šachovnici. Len novšími metódami dnes v ich diele pokračujú deti

a vnuci, ktorí sa zúrivo postavili proti vzniku Slovenskej republiky v roku 1993. Zase sme boli len nacionalisti a vyvrheli, lebo sme túžili po slobodnej a nezávislej republike. Endemicky nenávistní protislovenskí žoldnieri sa nezmenili. Aj dnes len opakujú mediálne štvance, presne odkopirované z najhorších stalinských dôb studenej vojny. Ako by sa mohli zmeniť, veď sú to tí istí a peniaze im nesmrúdia.

• V časoch normalizácie som ťa trochu poznal cez Laca Ťažkého. Ako bývalí smenári, navyše Horehronci a diskriminovaní dubčekovci, sme sa stretávali. Chválil ťa, že si presadil uverejnenie jeho poviedky v Novom slove.

S pomocou nášho skvelého šéfredaktora Polda Podstupku a člena redakčnej rady Vlada Mináča sa nám v Novom slove podarilo vydávať literárnu prílohu Nedela. Stal som sa jej vedúcim redaktorom, lebo môj šéfredaktor vo mne videl mladého muža plného entuziazmu, prevteleného štúrovca a určite pokračovateľa najlepších tradícií DAV-u. Hneď v prvých číslach Nedele som sa odvážil uverejniť Ladislava Ťažkého, ktorý mal zakázané publikovať, a vzápätí poéziu Miroslava Piusa, ktorého za slobodomyselnosť vyhodili z rozhlasu. Ale „sliedivý ideológ“ Ladislav Pezlár si môj liberalizmus rýchlo všimol, a tak ma z pozície v Nedeli odvolal a musel som na prevýchovu ísť písať o drevorubačoch v Čiernom Balogu a o robotníkoch v Detve. Neľutujem ten skutok úcty voči Lacovi Ťažkému, lebo to bol vždy skvelý vlastenec, Slováč a statočný chlap. Za to súdruh Pezlár po celý čas normalizácie držal ochrannú ruku nad svojimi chránencami Chmelom, Štrasserom a Zajacom. A už tu máme zárodok súčasnej „výberovej demokracie“... Aké jednoduché.

• Popri žurnalistike si sa venoval aj politickým aktivitám, ktoré normalizátorom „nevoňali“.

Považujem sa za človeka, ktorý sa vždy usiloval robiť, čo bolo treba, ako to v básni napísal Novomeský. Názorovo som sa sformoval na gymnáziu v Novom Meste nad Váhom a potom na praxi v Kultúrnom živote. V roku 1966 ma šéfredaktor KZ Juraj Špitzer poslal na Devín, kam sa študenti z Historického krúžku filozofickej fakulty pešo vybrali z Bratislavy (12 km) a niesli veľký obraz Štúra. Na Devíne som ich po prvý raz počul spievať piesne Kto za pravdu horí a Hej, Slováci či Kto si rodom Slováč. Bolo to, ako keď z neba padá manna nebeská. No a preto, že som mal v otázkach milovaného národa jasno, večne som sa pokúšal otvárať okná, písať o témach, ktoré sa neodporúčali: o Štefánikovi, Hlinkovi, Belovi, Štúrovi, pestovať ekumenizmus. Prirôdzené som sa ocitol v časopise ECHO bratislavských vysokoškôľakov, do ktorého som napísal skúsenosti, ktoré mi sprostredkoval bývalý šéfredaktor Kultúrneho života Pavol Števec, ako ich v rozleto obmedzoval Vasil Biľak. Takto sme potom so skupinou mladých spisovateľov spoločne s Ivanom Hudecom a Petrom Štrelingerom v roku 1986 pri 60. výročí Kongresu slovenských spisovateľov Trenčianskych Tepliciach vydali vyhlásenie Vzduch našich čias, ktoré vyvolalo poriadny rozruch. Sú pod ním rýchlo podpísaní Štrasser aj Zajac. Potom som s kamarátmi v Smrekovej kaviarni Luxor obnovil stretávanie a diskusie slobodomyselných ľudí, ktorí sa zadúšali z toho, že sa na Slovensku z ideologického tlaku nedalo dýchať. Pre-

to sme na Bradle v roku 1988 vydali ďalšiu výzvu Žiadosti slovenského národa, kde sme už žiadali slovenskú ústavu, slovenskú štátnu vlajku a ďalšie veci. Tam už spomínaní dvaja „národovci“ podpísaní nie sú, už sa diferencovali.

• Tvojou láskou bola a stále zostala literatúra. Kdesi si napísal, že literatúru považuješ za najveľkolepejší zjav na svete. Obdivoval si Hemingwaya, navštívil miesta, kde žil a písal okrem iného aj slávnu novelu Starac a more...

V súvislosti s Hemingwayom máš aj ty, Janík, svoje zásluhy. Čítal som v Smene tvoju reportáž z Kuby po stopách Hemingwaya aj tvoje stretnutie s rybárom Santiagom Hernandezom. Vyschnutý starac mal na hlavu slameň klobúk... Pre Hemingwaya sa stal predlohou budúceho starca Santiaga v novele Starac a more, za ktorú dostal Nobelovu cenu. Hneď som si článok vystrihol a mám ho odložený dodnes. Literatúra je naozaj najveľkolepejší zjav na svete, je to boží dar a písanie je dar z nebies. Obaja moji veľkí literárni miláčikovia — Američan Hemingway a Rus Paustovskij — dokázali literatúrou meniť svet na lepší. Rovnako ako u nás na Slovensku Vlado Mináč, Roman Kaliský, Ján Števec, Laco Ťažký, Anton Hykisch či Peter Jaroš, Janko Tužinský a Peter Štrelinger. Aj keď som cestoval po Európe a po svete, vždy som si v batohu nosil Slovensko a rozmýšľal som nad tým, čo zo skúseností zo sveta sprostredkovať mojim rodákom, aby to prijali ako inšpiráciu aj ako výzvu.

• Pokiaľ dávaš literatúre prednosť, čo píšeš teraz?

Ako novinár píšem do Literárneho týždenníka a do SNN. Ako spisovateľ som sa pustil do úmernej, náročnej práce a diem ako ťažný koník, ktorý zväza kmene stromov v horách. Štyri desaťročia som pracoval v kultúre a získal som cestovaním, ale aj štúdiom nesmierne množstvo nových poznatkov o Slovensku, objavil som mnohé zabudnuté osobnosti — Slovákov vo svete (desiatky slovenských pilotov, ktorí bojovali v Royal Air Force vo Veľkej Británii), odvážil som sa napísať Slovenskú vlastivedu. A keďže som sa chcel zmerať s Notíciami Mateja Bela — ako to prirovnal Jozef Darmo — tak som začal písať vlastivedu o udalostiach a osobnostiach Slovenska. Je to moja autorská sedemdielna encyklopédia, každý diel na 400 stranách o udalostiach a slovenských osobnostiach. O každej slovenskej dedine, slovenskom meste, o všetkom, čo by dob-

aj vážim všetkých vzdelancov z katolíckej inteligencie, ktorí horeli pre národ, či už to bol Bernolák, Fándly a Holly a celé Slovenské učené tovarišstvo alebo kooperáciu Hlinku, zakladateľa moderného slovenského politického národa, s evanjelickým kňazom a politikom Martinom Rázusom. Keď som po roku 1990 počul názory Jána Chryzostoma kardinála Korca, jeho odpúšťajúcu kresťanskú lásku, s akou sa vyrovnával s tými, čo ho za bývalého režimu prenasledovali, dojímal ma jeho humanizmus. Tí, ktorí by chceli dnes rozoštvávať luteránov a katolíkov, majú smolu: sme na jednej palube slovenskej lode a stavať nás proti sebe sa už nikomu nepodari. To je dôsledok cyrilometodskej tradície, ktorú máme aj zapísanú v preambule ústavy.

• Na prvej manifestácii Matice slovenskej bol pozoruhodný prejav najaktívnejšieho matičiara, podpredsedu výboru MS, redaktora Slovenských národných novín Romana Kaliského. Prvý pred desaťtisícovým davom otvorene a razantne hovoril o slovenskej samostatnosti a slovenskom prezidentovi. Ty si s ním pracoval v redakcii...

Redakčné miestnosti Slovenských národných novín na Kláštornej ulici č. 2 by vedeli rozprávať o stovkách diskusií, porád, nápadov, aké túžby nás ovládali a koľko nezištnej energie sme boli schopní vydať, aby sa náš sen zmenil na skutočnosť. Nesporne najkrajšie okamihy boli na jar 1992, keď sme s Romanom Kaliským, Petrom Štrelingerom a Ninou Golasovou pripravovali Kongres slovenskej inteligencie na Donovaloch 30. a 31. mája 1992. Kongres pohol modernými slovenskými dejinami, lebo sa ukázalo, že slovenská inteligencia je na čele pohybu za národnou slobodou a politici museli tento pohyb rešpektovať aj ho nasledovať. Ale v redakcii sa narodili aj projekty Zväzu slovenských novinárov, zvonu a vatry zvrchovanosti, keď sa 17. júla 1992 v SNR prijala Deklarácia o zvrchovanosti Slovenskej republiky. No najväčšie bolo, ako sme každý týždeň výrazne článkami, reportážami, úmornou, ale krásnou novinárskou objavnou prácou dotováli slovenské sebadovedie, ako sme vyvracali lacné a špekulatívne konštrukcie a strašenie tých, ktorí nezávislú Slovenskú republiku nechceli. Redakcia SNN bola dielňou slovenskej samostatnosti! Bol to hviezdny čas spisovateľa a reportéra Romana Kaliského.

• Aktivizuješ inštitúcie, aby sa stavali sochy významných osobností slovenských dejín. Jazdecká socha kráľa Svätopluka na nádvorí Bratislavského hradu stojí aj tvojou zásluhou. Pridu aj ďalšie sochy, napríklad Rastislav na hrad Devín?

Je odvážne aj krásne meniť sny na skutočnosť. Slováci si niektoré atribúty a národné symboly v minulom storočí postaviť nemohli, preto je čas slobody a demokracie nezávislého štátu príležitosťou, aby sme po zrelej úvahe slovenskej mládeži ponúkli možnosť stretnúť sa s podobou kniežat a kráľov starých Slovákov. Preto sme na nádvorí Bratislavského hradu osadili jazdeckú sochu kráľa Svätopluka. Bratislavčania si musia voči ostatnému Slovensku zaslužiť, aby Bratislava zostala hlavným mestom Slovenska, a musia prestať s provokáciami, ako bol nápad s premenovaním Pamätníka štúrovcov. A keďže som životný optimista, určite sa dožijeme aj toho, že Matica slovenská na Hurbanovom námestí na budúci rok odhalí súsošie svätých Cyrila, Metoda a Gorazda a pribudne tak ďalší symbol slobodného a kresťanského Slovenska. Dá Boh, že raz príde aj na sochu kniežaťa Rastislava na Devíne, aj na sochu Svätopluka v Nitre či Hurbana v Košiciach. Slovensko, jeho dejiny aj súčasnosť treba zaludňovať! Lebo ako vraví historik, profesor Matúš Kučera: „Slovenské dejiny sú o ľuďoch a pre ľudí!“

Zásahy politikov do umeleckého stvárnenia sôch zaváňajú časmi totality

Hlavné mesto Slovenska Bratislava si zaslúži vierozvestcov

Maroš M. BANČEJ - Foto: autor

Inštalácia súsošia svätých Cyrila, Metoda a Gorazda na Hurbanovom námestí je vážne ohrozená. Mestské zastupiteľstvo (MZ) v Bratislave ešte na svojej októbrovej schôdzi odsúhlasilo lokalitu na Hurbanovom námestí, ale vyjadrilo výhrady voči jeho umeleckému stvárneniu. Preto minulý týždeň na pôde Matice slovenskej (MS) zasadala 6-členná komisia zložená z troch zástupcov MS a troch z bratislavského magistrátu, aby rozhodla o definitívnom stvárnení diela. Z tohto dôvodu autor Anton Gábrik pripravil dokonca nový, upravený hlinený model. Komisia v tajnom hlasovaní nerozhodla. Hlasovali 3:3. Ohrozený je tým 95-tisícový príspevok Ministerstva kultúry SR.

Tri návrhy, ktoré vybrala komisia odborníkov na umenie. Politikom nevyhovuje víťazný návrh (v strede).

„Nechápem postoj komisie. Predstavitelia magistrátu súsošie nechcú. Akým právom komunálni poslanci zasahujú do môjho osobného umeleckého stvárnenia,“ rozhorčil sa pre Slovenské národné noviny (SNN) po zasadnutí komisie autor návrhu. Uvažuje dokonca o právnych krokoch voči magistrátnym poslancom, ktorí prijali uznesenie odmietajúce sochu z jeho rúk. Anton Gábrik pritom nie je hocaký sochár. Vyhral niekoľko súťaží, je nositeľom ocenenia Martina Benku. Patrí medzi slovenskú sochársku špičku. Takéto zásahy politikov do umenia zaváňajú dobami komunistickej totality.

■ ZÁSAAHY POLITIKOV

Do komisie MS nominovala: sochára Ondreja Zimku, akademického sochára Mariána Polonského a profesorku histórie Emiliu Hrabovcov. Magistrát: Dušana Burana zo Slovenskej národnej galérie, Zuzanu Bartošovú, historičku umenia a Iva Štassela, riaditeľa Mestského ústavu ochrany pamiatok. Hlasovanie sa skončilo patom. Nie je ťažké si domyslieť, kto ako hlasoval. Komisia neprijala odporúčanie pre primátora Bratislavy M. Ftáčnika.

Predsedu Matice slovenskej M. Tkáč sa hneď obrátil na predsedu vlády R. Fica so žiadosťou o pomoc. „Napísali sme mu, že sa od začiatku tejto iniciatívy stretávame s neprekonateľnými prekážkami na umiestnenie sochy a preto ho žiadame, aby inštaláciu považoval za štátny záujem práve v rámci osláv 1 150. výročia príchodu Cyrila a Metoda na naše územie, ktoré zaštití Slovenská republika,“ dodal. Miroslav Holečko zo Spoločnosti sv. Gorazda, ktorá je spolu s Konferenciou biskupov Slovenska tiež iniciátorom, pre SNN potvrdil, že predstavitelia magistrátu počas celého procesu schvaľovania vlastne kamuflovali svoj nesúhlas s umiestnením súsošia. „Dokázali to svojim hlasovaním,“ uzavrel. Po nedávnych výhradách európskych veľvyslancov na zobrazení našich vierozvestcov na pamätnej dvojeurovej minci, o ktorom informujeme v tomto vydaní na strane 1 a 2, nadobúda čudný pohyb okolo spolupatrónov Európy ďalší rozmer. Realizácia súsošia svätých Cyrila, Metoda a Gorazda je teda napriek regulárnej verejnej súťaži na mŕtvom bode. Padli slová o vypísaní novej súťaže, lenže už vyše mesiaca sa nič nedeje.

Na zásahy politikov do umeleckého stvárnenia sme sa opýtali aj poslancu MZ Bratislava Slavomíra Drozda (Smer-SD), ktorý sa zaslúžil o to, aby sa o umiestnení súsošia na Hurbanovom námestí rozhodlo. Na otázku SNN ako vníma diskusiu okolo súsošia, odpovedal: „Diskusia sa zvrtila z podstaty odsúhlasenia miesta na umiestnenie súsošia k umeleckému stvárneniu, zloženie odbornej komisie a k detailom, akými sú odev či celkový vzhľad sôch. Mys-

lím si, že k umeleckému hodnoteniu majú pristupovať odborníci a poslanci mali odsúhlasiť umiestnenie. Bratislava si určite zaslúži mať súsošie vierozvestcov, a tým prejavíť svoj vzťah k významným predstaviteľom histórie Slovenska. Je na škodu spochybňovanie dobrých úmyslov, žiaľ na Slovensku sa s tým stretávame často...“

V tomto duchu sa pre naše noviny vyjadril nedávno aj rešpektovaný výtvarný umelec a výtvarný teoretik Milan Augustín. Gábrikovo riešenie a stvárnenie podporil aj Emil Semanco, starosta najstaršieho umeleckého spolku na Slovensku – Umeleckej besedy slovenskej, a viacerí sochári z tohto združenia.

■ A ČO RASTISLAV?

V rámci verejnej diskusie o návrhu podnetne reagoval na zámer postaviť pamätník vierozvestcom Ing. arch. Oliver Šabik: „Ide o naozaj chvályhodnú iniciatívu Matice slovenskej, Konferencie biskupov Slovenska a Spoločnosti sv. Gorazda. Podľa môjho skromného názoru nie je však celkom úplná. V súvislosti s našimi vierozvestcami totiž razím tézu: Nebyť Rastislava, nebolo by Cyrila a Metoda. Veď je nad slnko jasnejšie, že autorom idey získať na naše staroslovenské teritórium vieroučných učiteľov ‚v reči nášho ľudu‘ bolo práve naše panovnícke kniežata Rastislav. Keď Rim nemohol vyhovieť jeho žiadosti, keďže nedisponoval učiteľmi ovládajúcimi reč ‚nášho (vtedajšieho) ľudu‘, Rastislav sa nevdal, neostal len pri idej, ale obrátil sa na byzantského cisára Michala III., ktorý mu vyhovel a požadovanou misiou poveril solúnskych bratov. Vieme však aj to, že Frankovia, ktorí už predtým šírili u nás kresťanstvo, sa so šírením kresťanstva v pravej staroslovenskej reči na našom území nikdy nezmiernili. Ani po posvätení liturgických kníh v staroslovenčine a povýšení staroslovenského jazyka pápežom Hadriánom II. v roku 867 na štvrtý liturgický jazyk (!) sa Frankovia neštítali zajať už arcibiskupa metropolitu Metoda, vracajúceho sa z Ríma späť zrejme do Nitry alebo skôr na Devín, a viac ako dva roky ho väzniť!“

■ SOCHA NA DEVÍNE

Ďalej O. Šabik navrhuje: „Keďže je pred nami naozaj vzácné historické jubileum – 1 150. výročie príchodu vierozvestcov Konštantína-Filozofa a Metoda na naše staroslovenské Slovensko, na čom má nespochybniteľnú zásluhu panovník Rastislav, patrí sa, resp. má byť našou morálnou a kresťanskou povinnosťou uctíť si aj jeho. Bolo by veľmi vhodné inštalovať sochu Rastislava na historicky adekvátne a impozantnom mieste, na hrade Devín. Presná lokalita by mohla byť v blízkosti pôvodného byzantského cyrilo-metodského chrámu, objaveného archeologickým výskumom

v roku 1985 na jednej z hradných terás priamo nad Dunajom. Jeho autentický pôdorys je vytyčený kamenným murivom na autentickom mieste nálezu. Pritom na inštaláciu samotnej sochy Rastislava by boli dve možnosti:

- vypísať súťaž na jeho novú sochu v nadživotnej veľkosti, podobne ako na súsošie svätých Cyrila, Metoda a Gorazda, ako možnosť prvá;

- alebo využiť existujúcu pôvodnú sediacu sochu Rastislava od akad. soch. L. Cvengrošovej, done dávna inštalovanú pred Kostolom sv. Kríža v obci Devín, ale na podnet ktoréhoosi bratislavského periodika odstránenú z tohto miesta a predisponovanú kdesi na inú lokalitu v rámci Devína. Preto sa obraciam s týmto návrhom predovšetkým na Maticu slovenskú.“

■ POLEMICKY

V rámci diskusie sa objavili aj kritické názory na návrh súsošia. Uverejňujeme preto aj výhrady z listu architekta Igora Dráča, ktorý zaslal do redakcie SNN: „Dovolím si polemizovať s videním majstra S. Dusíka, ktorý o víťaznom návrhu na pamätník sv. Konštantína a Metoda o. i. napísal: ‚Kráša tohto diela pramení akoby z gotickej zošthlenosti figúr, ktoré mu dávajú vertikálny pohyb, čo naše oko veľmi dobre vníma. Pomaly sa posúva zdola nahor a zvrchu dolu. Veľmi krásne poňatie bosých nôh nám dáva jasne najavo, že ide o dvoch pútných – pútnikov, ktorými vskutku títo dvaja muži aj boli. Ako inak môžeme vnímať sv. Cyrila a Metoda, ktorí k nám prišli z ďalekého Thesalonike. Ak už nie pešo, tak ako potom? Ktože ho vie, koľko sandálov museli zodrať pri svojej púti na sever medzi nás Slovákov. Kultúra, ktorej najvyšším výrazom je náboženská viera, putuje bosými nohami z krajiny do krajiny a nie na kopytách koní násilných dobyvateľov. Autor Gábrik nie náhodou postavil v tomto súsoší dopredu sv. Gorazda, prvého biskupa z našej krvi, a za ním vedľa seba dvoch svätých bratov zo Solúna.‘

‚Gotické zošthlenie‘ je síce charakteristické pre gotickú architektúru, ktorej vrchol predstavovali chrámy ako božie príbytky, ale nie už pre sochársku tvorbu, ktorá sa v gotike vyznačuje skôr naturalizmom a farebnosťou (pozri majstra Pavla z Levoče a mnoho ďalších). Dôvod je jednoduchý. Architektúra ako dielo človeka môže zošthlením získať na krásu a zaujímavosť a neprestať byť architektúrou. Človek ako dielo Stvoriteľa prestáva byť tak extrémnym zošthlením jeho obrazom, stáva sa karikatúrou. Ľuďom sa celkom spontánne nepozdávajú tie ‚husie krky‘ s fľaškovými ramenami a neprístojne skrátenejú rúcha, ktoré s celkovou strnulosťou postáv vyznievajú prehnane ideologizovane a

neproporčne. Symbolika bosých nôh pritom pôsobí pejoratívne, lebo každému súdnemu človeku, ktorý aspoň trochu pozná históriu, musí byť jasné, že byzantský cisár neposlal na takúto nebezpečnú misiu svojich najschopnejších vyslancov (Konštantín bol dokonca jeho spolužiakom na akadémii) spolu s ďalšími učeníkmi bez patričného, nepochybne aj ozbrojeného sprievodu. Veď okrem písma a prekladu Biblie niesli so sebou cisárske dary, možno i korunu, a tiež pozostatky v poradí tretieho námestníka Kristovho – sv. Klimenta! To si vážne myslí pán Dusík spolu s autorom pamätníka, že cisárovi vyslanci drali sandále, pričom pozostatky pápeža Klimenta spolu s najcennejšími písomnosťami a drahokamami niesli kráľovi Rastislovi (Rastislavovi) v ruksaku?“

■ PRE VŠETKÝCH

Ďalej náš čitateľ píše: „Ak pán Stanó Dusík vníma solúnskych bratov najmä ako ‚pútnikov z ďalekého Thesalonike‘, je to jeho romantický výtvarný pohľad. Nie, oni neboli pútnici, ale vyslanci druhej najplyvnejšej ríše Európy! My by sme ich mali vnímať nielen ako svätcov, ale aj ako špičkových teológov, filozofov, právnikov, diplomatov, básnikov, filológov, fonológov, dokonca aj archeológov, skrátka ako absolútne vrchol vzdelanosti vtedajšieho sveta, na ktorých môžeme byť právom hrdí a ktorým aj sám pápež Hadrián vzdal úctu tým, že ich s celým svojim sprievodom prišiel peši privítať pred rímske hradby. Ale to neznamená, že cestovali peši ako nejakí potulní mníši, ktorým byzantský cisár pribalil náhradné sandále do batoha! Aj majster Kulich ich vo svojom súsoší posadil aspoň na oslika ako alegóriu(?) na Kristov príchod do Jeruzalemu.“

■ NELAHKÉ ROKOVANIA

Polemika je potrebná. Preto aj SNN dali priestor kritickým postojom voči návrhu A. Gábrika. Existuje však reálna hrozba, že vyčlenených 90 tisíc eur z Ministerstva kultúry SR na realizáciu súsošia sa bude musieť vrátiť späť do štátneho rozpočtu. Odporcovia sochy dobre vedia, čo činia...

Na záver nám mestský poslanec S. Drozd pripomenul, ako sa vyvíjala diskusia o súsoší na magistráte: „Stretnutím som sa predstaviteľmi Matice slovenskej, Konferencie biskupov a Spoločnosti sv. Gorazda ohľadom umiestnenia súsošia Cyrila, Metoda a Gorazda na Hurbanovom námestí. Informovali ma o krokoch, ktoré boli urobené aj na odporúčanie bývalého primátora A. Ďurkovského. Vzhľadom na to, že si ctím cyrilo-metodskú tradíciu, jej prínos v našej histórii, významné výročie, záštitu najvyšších predstaviteľov nášho štátu, predchádzajúce prísluby a odporúčania mesta, sme podporili umiestnenie víťazného návrhu súsošia na Hurbanovom námestí. Tento návrh v mestskom zastupiteľstve najskôr neprešiel, podporili sme aj umiestnenie súsošia v areáli bratislavského hradu, aj keď sme upozornili na to, že schvaľujeme zámer na cudzom pozemku. Zorganizoval som preto stretnutie s predsedom NR SR P. Paškom, kde sa skonštatovalo, že v tomto čase vzhľadom na prebiehajúce archeologické práce nie je možné umiestnenie súsošia. Vzhľadom na časové kritérium bolo potrebné znovu zaradenie bodu umiestnenia súsošia do mestského zastupiteľstva, ktoré som inicioval na mestskej rade, čo sa podarilo. Na októbrovom zastupiteľstve bolo prehodnotené miesto umiestnenia a schválené Hurbanovo námestie.“

Mnohorozmerná aktivita Juraja Sarvaša pri sprístupňovaní významných básnických diel našej národnej poézie i osobností našej kultúry je obdivuhodná. V spolupráci s Domom kultúry Kramáre a bratislavskou mestskou časťou Nové mesto pripravil už 125. poetický večer pri sviečkach.

Zazneli básne Miroslava Válka

Hudobno-básnická kompozícia bola tentoraz venovaná básnickému dielu, ale aj životu jedného z najvýznamnejších predstaviteľov modernej slovenskej poézie 20. storočia Miroslavovi Váľkovi, a to pri príležitosti jeho nedožitého osemdesiatich piatich narodenín. Charakteristikou týchto poetických večerov na bratislavských Kramároch je bezprostrednosť, srdečnosť, priateľská atmosféra a spontánna spoluúčasť žiživého a podľa reakcií aj vzdeleného a rozhladeného publika. Takúto atmosféru totiž dokáže navodiť predovšetkým iniciátor týchto večerov, výborný recitátor, autor scenárov a ich charizmatik konferencier Juraj Sarvaš. Už dlhší čas si prizýva ako účinkujúcich svojich poslucháčov z Akadémie umení v Banskej Bystrici, kde pôsobí ako pedagóg umeleckého prednesu.

Na poslednom poetickom večeri nasadil latku pomerne vysoko, keď sa podujal v príťažlivej a komunikatívnej podobe sprostredkovať to, čo je pre Váľkovo básnické dielo typické a čo ho právom raduje medzi vrcholných predstaviteľov našej poézie, teda medzi básnikov ako Milan Rúfus, Ján Stacho, Vojtech Mihálik, Viliam Turčányi či Štefan Žary. Sugestívnosť, myšlienkovú hĺbku a poetickú bravúru Váľkových veršov, tých známych, ale aj menej často počutých, snaživo a s neskrývaným osobným nasadením predstavili mladí poslucháči herečka R. Packová, S. Zeunerová, L. Kiššová a M. Zeumer. Klavírny sprievod, ale aj samostatné klavírne vstupy sme počúvali od prof. Evy Čáhovej.

Na Miroslava Váľka v improvizovaných vstupoch spomínali básnikova manželka Katarína, rektor Akadémie umení Matúš Olha, niekdajší dramaturg činohry SND Anton Kret, ale aj minister školstva Dušan Čaplovič, ktorý o. i. povedal, že o mieste a význame prítomnosti M. Váľka v učebniciach slovenskej literatúry, napriek jeho vysokej politickej funkcii v bývalom režime, niet pochybností. V rámci spomienkového podujatia zazneli aj básne, s ktorými sa s Váľkom po jeho predčasnej smrti v roku 1991 lúčili Milan Rúfus, Vojtech Mihálik a Pavol Janík.

Bol to dôstojný večer a príťažlivé pripomenutie si významného a v mnohom stále aktuálneho básnického diela veľkej osobnosti našej poézie.

Milan POLÁK

Zneužívanie staroby

Ludská dôstojnosť je nezávislá od veku či zdravia. Práve preto nemôžeme siahť na dôstojnosť iného, akokoľvek „starého“ či „mladého“ človeka. Vekom starý človek je často odkázaný na našu pomoc, ale aj na pozornosť, lebo na sklonku svojho života je často dezorientovaný.

Tak ako stráca svoje vitálne fyzické i psychické schopnosti, nedokáže v primeranej miere a adekvátnym spôsobom reagovať na situácie, ktoré on sám vo vlastnom začítom hodnotovom systéme ani len nepredpokladá, odmieta ich a nepripúšťa si ich. Stari ľudia stále jednoducho veria viac v DOBRO, hoci zažili v posledných rokoch veľa ZLA. Ibaže to ľudské dobro sa rýchlo stráca kamsi za horizont spomienok. Koľko starkých dnes naletí podvodníkom, ktorí zneužijú ich vrodenu i vypestovanú ochotu pomôcť bližnému svojmu, ak o takúto pomoc prosí. Nemie deň, aby večerné správy televízií o tom neprinesli nejaký smutný dôkaz. Deň čo deň doplácajú na svoju dobrotu... Najnovšie sa tomu celkom bezcitne vraví hlúposť. Často vo vidine zveľadania svojich celoživotných úspor – nie pre seba, na to im už nezostáva čas, ale pre svojich potomkov, a keď nie sú, pre svoju domovinu – moderne povediac „investujú“ tam, kde je iba zlodejská čierna diera. Príbehov rôznych Horizontov, BMG, PDSI sú plné nielen policajné archívy, ale najmä sklamané ľudské duše. Je im úplne jedno, či ide o starenku, ktorú okradli kdesi na juhu o celoživotné úspory dve sprosté bezcitné podvodníčky, alebo či ide o stovky starkých, ktorých o peniaze obrali dôveryhodne vyzerajúce a prihovárajúce sa biele goliere. Ide o hygienizmus, ide o nekresťanstvo neraz navonok veriacich, ide o čosi, čo civilizované spoločnosti už dávno vyvrhli ako pes nestrávenú trávu. Šokujú ma však mnohé názory v internetových diskusiách pod článkami o finančných zverstvách na tých skôr narodených. „Tak im treba,“ dajú sa zjednotiť, a to ešte veľmi slušne. Nie, tak treba nám, celej našej spoločnosti. Ochrana starých, nevládných, ohrozených bola vždy súčasťou vyspelej civilizácie. Kedy sa teda aj my staneme civilizovaní?

Ivan BROŽÍK
Ilustračné foto: (se)

Keby to vrátili aspoň našim deťom a vnukom – zúfajú si okradnutí podielníci PDSI Verili slovenskej veci a dnes sa hanbia najbližších

Ivan BROŽÍK – Foto: Ladislav LESAY

„Kto povedal, že peňažný fond nemôže zabezpečiť 15-percentný výnos za rok? A že dlhopisový fond nedokáže atakovať 100-percentnú hranicu? Alebo že akciový fond si netrúfne na 170 percent? Fondy v roku 2009 dokázali takmer nemožné. Spokojní môžu byť aj správcovia. Trh pribral takmer desatinu svojho objemu.“ Takto priam až v duchu severokórejských oslavných rituálov na vodcu – v našom prípade „trh“ – písali ešte v roku 2010 Hospodárske noviny. Nuž, kto by povedal...

Mnohomiliónová budova skrachovaného PDSI v Bratislave.

Že len o pár mesiacov neskôr sa Slovenskom preženie zvestí, že Podielovému družstvu Slovenské investície (PDSI) údajne chýba v účtovníctve 26 miliónov eur, ktoré v minulosti, ale ešte aj v tom čase doň vkladali viacerí podielníci. Nechajme bokom politikum, za ktoré by sme mohli považovať skutočnosť, že v tom čase sa aféra PDSI stala pre vtedajšiu koalíčnú vládu a jej ministerstvo kultúry vítaným argumentom v ťažení proti Matici slovenskej. Alebo že by práve zúfalstvo podielnikov v PDSI, vo väčšine matičiarov, malo presvedčiť, že ich Matica je prežitá? To sa možno časom dozvieme z archívov, ale tých o dnešnej rozporupnej dobe. Lebo na „komunizmus“ sa už dlho najmä mladšie generácie vyhovárať nebudú môcť.

■ LÁKALO AJ ČOSI INÉ

Vkladať do PDSI celoživotné úspory nebolo motivované len snahou zhodnotiť zarobené peniaze. „Ja som veril slovenskej veci, veril som, že to, čo sa deje pod značkou Maticy, je proslovenské, čestné a spravodlivé,“ povedal autorovi článku sklamaný, ale nezatrpnutý občan z Banskej Bystrice M. G. Jeho meno a kontakt máme v redakcii. Nechce zverejniť meno, výsmechu od okolia si užil už dosť. Aj výčitiek od najbližších. To ho trápi najviac. Dôchodca vo veku 78 rokov s nevidomou manželkou, o dva roky staršou, zveril ešte v roku 2010 do PDSI svojich 4 tisíc eur. „Pre dobro Slovenska a na zaopatrenie detí,“ zdôraznil. „Neverím žiadnym nadáciám, najmä tým spoza mora, ale matičná nadácia bola naša, slovenská.“ Nuž kto by neveril... aj z nás mladších. Ujco však ešte s čulým rozumom spomína ďalej: „Prišiel taký jeden, viete, na veľkom terénnom aute, v obleku, aj akéhosi Poliaka si dotiahol, aby ten svedčil, ako to v Poľsku funguje a vynáša. Tuším Jurica. Tak sa predstavil. Nepovedal nič, že by boli problémy, len vkladajte – a to bol už rok 2010!“ spomína podielník PDSI so strateným podielom. My doplníme, že muž menom Zdeněk Jurica bol nielen predsedom PDSI, ale aj predsedom dozornej rady Capital Investu, Národnou bankou Slovenska licencovaného obchodníka s cennými papiermi, ktorému PDSI zverilo vklady vyše 3 000 podielnikov. A samozrejme aj časť Národného pokladu Slovenskej republiky v podobe zmeniek v celkovej sume dnešných 763 460,14 eura s 8-percentným, zmluvne dohodnutým úročením. Tú

mu zas „zverila na zveľadanie“ Nadácia Maticy slovenskej, ktorá v tom čase vykonávala evidenciu a správu Národného pokladu.

■ CHCEL IBA DO KÚPEĽOV

„Naozaj, možno mi neuveríte, ja som chcel iba do kúpeľov. Veď ako inak sa do nich dnes dôchodca dostane? Sľubovali, že majú hotelový dom v Trenčianskych Tepliciach.“ To nám zas povedal zahanbene R.P. taktiež dôchodca, ale z Brezna (jeho meno a kontakt máme v redakcii). A čo horšie – „oklamali ma aj s pokladom, aj na ten som prispel, veď som hoci chudobný, ale Slováč!“ dodal po chvíľke ticha. Vraj, „povyrávejme sa o tom niekedy“. Tak som sľúbil. Už len preto, že s týmito ľuďmi sa treba rozprávať, treba z nich vymiesť tú pachuť po pocite viny. Oni nie sú vinní, to niekto iný. Ibaže kto, to musí povedať nezávislý súd. A mal by to povedať ešte dovtedy, kým žijú tí s pocitom viny a krivdy. A to aj napriek tomu, že svorne vravia „nám už netreba nič, iba aby sme mali niečo na chorobu odložené. Ale keby to našim deťom a vnukom vrátili, veď pre nich sme chceli len dobre“.

Súčasnú vedenie Maticy slovenskej rieši aféru PDSI sériou trestných oznámení. Bývalé tiež podniká určité kroky, niektoré z nich – najmä v súvislosti s Národným pokladom prostredníctvom Nadácie Maticy slovenskej prezentovalo nedávno na verejnosti. Pretože „bývalé vedenie“ Maticy je ešte stále súčasným vedením jej nadácie, ktorá však nie je nadáciou Maticy pod jej súčasným vedením. Už len toto je rébus, ktorý treba asi rozlúsknuť najskôr. Chce to komunikáciu – obojstrannú – a chce to, samozrejme, po výmene v predsedníckej funkcii Maticy slovenskej aj personálnu obmenu vo vedení Nadácie Maticy slovenskej. Zákon i iné dokumenty ju jasne opisujú. Krok za krokom, čo všetko sa musí urobiť, aby mala Matica opäť aj personálne prepojenie na nadáciu nesúcu jej meno. Okradnutí je dnes jedno, kto im vymôže ich pohľadávky. A logika hovorí, že ak sa dvaja spoja, dokážu viac. Aj v afére PDSI, aj v objasňovaní strateného či takmer strateného alebo vôbec nestrateného Národného pokladu. Pretože, zdá sa, aj miera jeho „straty“ má z rôznych uhlov pohľadu rôzne vysvetlenia.

■ PÝTAME SA

Ako je možné, že spolu s podielníkmi – jednotlivcami – naletela „ma-

nažerom“ PDSI aj Matica slovenská? Bol to úmysel? Zámer? Alebo „iba“ zlé rozhodnutie, finančné risk, ktorý nevyšiel? V každom prípade, nech už to bolo čokoľvek z uvedených možností, zodpovednosť leží na pleciah bývalého dlhoročného predsedu Maticy slovenskej Jozefa Markuša. Možno oveľa väčšiu zodpovednosť však nesie súčasný predseda Marián Tkáč. A to zodpovednosť za nastolenie práva a spravodlivosti po tom, ako súdny orgán definuje, kto a ako spôsobil nepravý. Lenže otázok je oveľa viac ako týchto už spomenutých a napodiv – celkom nepodstatných. Dnes už nepodstatných. Už len preto, aby sa z čisto kauzálnej sprenevery opäť nerobilo matičné alebo nedajbože aj celospoločenské politikum. Tak sa teda spolu podme pýtať. Napríklad aj na to, čo sa volá bankový dohľad.

■ JE NBS MIMO?

Národná banka Slovenska, orgán dohľadu príslušný podľa ustanovenia § 135 zákona č. 566/2001 Z. z. O cenných papieroch a investičných službách a o zmene a doplnení niektorých zákonov (zákon o cenných papieroch) v znení neskorších predpisov (ďalej len „zákon o cenných papieroch“), útvár dohľadu nad finančným trhom príslušný na konanie a rozhodovanie v prvom stupni podľa ustanovenia § 29 ods. 1 zákona č. 747/2004 Z. z. O dohľade nad finančným trhom a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov priamo zodpovedá za korektné obchodovanie s cennými papiermi obchodníkom, ktorému udelila licenciu obchodovať s nimi. Preložme do zrozumiteľnej reči – splnila si v rámci bankového dohľadu všetky svoje povinnosti voči obchodníkovi CI (Capital Invest, ktorému PDSI zverilo vybrané peniaze) NBS? Dalo sa iným konaním zabrániť krachu CI? A možno nedalo, lenže – rozhodol už o tom nejaký nezávislý orgán? A keď už sme pri ochrane financií, čo tak aspoň opýtať sa na Fondu ochrany vkladov? Môžeme sa myliť, ale predpokladáme, že aj táto inštitúcia by mohla priniesť čo-to pozitívne svetla do tmy vytulovaného PDSI a následne CI. Nemáme k dispozícii všetky údaje, ktoré by mohli mať k dispozícii napríklad orgány činné v trestnom konaní. Avšak disponujeme informáciou, že vo veci vkladov do PDSI fungovalo poisťné krytie. V akej výške, to nevieme. Ak je to však pravda, potom

sa treba pýtať, či náhodou nie je jedna z ciest k návratu aspoň časti zverených a stratených podielov práve cez nejakú komerčnú poisťovňu.

Je všeobecne známe, že časť prostriedkov natiekla cez CI do investičných projektov. Mala sa uskutočniť výstavba veľkého golfového areálu, mali sa stavať nehnuteľnosti, nakupovali sa pozemky. Čo z toho ešte reálne existuje, kto to vlastní a všimol si to všetko podrobne správca konkurznej podstaty? Koná dostatočne aktívne a v záujme poškodených? Odpovede musí dať opäť niekto iný.

V Európskej únii je zavedená právna prax, že v prípadoch, v ktorých takým či onakým spôsobom zlyhal štát, je príslušný Európsky súd pre ľudské práva určiť vinníkov i tých, ktorí sú povinní nahradiť takým (ne)konaním štátu vzniknuté škody.

■ OTRASNÝ FAKT

Sklamaný, zahanbený dôchodca z Banskej Bystrice s takmer ôsmimi krížikmi na chrbte sa pýta. Neviedno či mňa alebo našich Slovenských národných novín, alebo Maticy samotnej: „Ja si to nemôžem vysvetliť. Ako je to možné, že u nás sa tak darí podvodníkom? Predstíhajú sa v drahých oblekoch, jazdia na veľkých tmavých autách a ukradnú vám aj nos medzi očami. A nikto nič, všetci to vidia, všetci o tom vedia, rozprávajú. A nič.“ Viete – dodáva: „Chudák hladný, čo ukradne tri rožky, za týždeň ho odsúdia, hoc len na pár dní basy. Ale ten, čo okradol polovicu Slovenska, čo nám všetkým ukradol naše továrne, družstvá, ten patrí medzi tmavých autá.“ Veru, ako je to možné. „Vyhráva vždy ten, kto má peniaze. Ja som od svojich jedenástich rokov z domu. Robím od chlapca. Vždy som mal na slušný život. Ale napokon na starobu aj Slovensku, aj seba som chcel trochu pomôcť. A teraz – mám holé ruky, slepú manželku a smútok v duši. A to ma celý život učili veriť v dobro.“ Už len sám pre seba dodáva náš respondent z Banskej Bystrice.

„Ja si myslím, že oni zneužili aj náš vek,“ triafa klinec po hlavičke náš už známy obyvateľ Brezna. „Mali ho brať do úvahy, slušný človek by to urobil, povedal by: ujo, zväzťe, poraďte sa ešte doma. A oni nie, tu je zmluva, podpíšte, neobanujete. Preboha, ako to dokázali – prijať peniaze od človeka nad hrobom? Chcel som neteri na byt... A teraz už len súdiť sa môžem.“ Ujo končí slovami, ktoré dlho nezabudnem: „Toto je džungľa.“

Myšlienka družstevných sporiťníckych družstiev je slovenská. Až od nás ju prevzali v širom svete. Doteraz v zahraničí funguje najmenej v sto štátoch 54 tisíc takýchto družstiev a v nich je evidovaných vyše 186 miliónov podielnikov. Iba na Slovensku, kde sa to vymyslelo, aj tých pár družstiev, ktoré vznikli v období po spoločenskom prevrate, fungovalo iba preto, aby sa zámerne a riadne dostali do stavu insolventnosti. Lebo boli časy, ešte nedávne, keď modlenie sa k „trhu“ bolo štátnou politikou. „Trh“ bol všemocný, samospasiteľný, jediný spravodlivý. Už to nie je ani vtip, keď si zopakujeme, že táto doba naučila ľudí heslu – „trhni, čo sa dá“. A Slovákov, ktorí to mysleli dobre aj so svojou krajinou, okradli trhovníci novej demokracie tak rýchlo, ako sa len dalo. Nečudo, že sa dnes hanbia aj za vlastné mená.

Mesiac fotografie v bratislavskom Dome umenia má návštevnicky úspech

Príťažlivý svet pohotového fotoaparátu

Maroš M. BANČEJ – Foto: autor

November je v Bratislave už tradične vnímaný ako Mesiac fotografie – moderného média, ktoré nás sprevádza na každom kroku, pričom jeho výpovedná hodnota kolíše od reklamných nablýskaných fotografií, ktoré už pomaly neregistrujeme, až po silné novinárske fotky, ktoré majú ambíciu meniť naše vnímanie sveta okolo. V bratislavskom Dome umenia pri Národnom osvetovom centre sa v rámci 22. ročníka Mesiaca fotografie zišla skutočne silná štvorica výstav.

Lyalya Kuznetsová zo série Cigáni.

Azda divácky najpríťažlivejšou výstavou je expozícia renomovanej spoločnosti National Geographic Society, ktorá tento rok oslaví desať rokov pôsobenia v Českej a Slovenskej republike a patrí už viac ako sto rokov k špičke v obrazovej publicistike, je založená na dokonalnej príprave, nekompromisnom obrazovom výbere a spolupráci s najlepšími fotografmi tohto odboru.

Kolekciu výstavných fotografií zahŕňa väčší súbor investičného makléra, filantropa, profesora univerzít Yale a Harvard, a predovšetkým skvelého fotografa Roberta Haasa, ktorý objavuje pri leteckých pohľadoch na Afriku graficky prekvapivé a pôsobivé obrazy. Rovnako zachytáva dramatické situácie divokej prírody. Haasa do-

plňujú legendárne mená National Geographic ako Chris Johns, Jodi Cobb, Joel Sartore, Steve McCurry, James Stanfield a ďalší.

■ SVET EXOTICKÝ AJ BEŽNÝ

Návštevníci majú možnosť obdivovať vyše šesťdesiat veľkometrážnych fotografií, ktoré prinášajú skutočne netradičnú a zá-

roveň vizuálne príťažlivý pohľad na svet okolo. Ten exotický, ale aj ten zdanlivo každodenný. Ďalšia výstava s názvom Na ceste prináša fotografické svedectvá o živote rómskeho etnika v štyroch európskych krajinách: v Čechách, Maďarsku, Rusku a na Slovensku. Fotografické súbory sú časovo vymedzené na 70. – 80. roky 20. storočia a mnohé z nich zachytávajú odchádzajúci spôsob kočovného života Rómov. Práve posledné dve desaťročia pred rozpadom komunistického režimu doznievajú posledné pozostatky tradičného spôsobu života a stávajú sa svedkami postupnej transformácie ich životov. Rómovia sú v tom čase zamestnaní a vzdelanie detí má stúpajúcu tendenciu. Radikálny obrat v ich životoch sa začína nástupom „demokracie“ v našich krajinách. Veľký nárast nezamestnanosti Rómov, vznik extrémistických pravicových strán, ale aj krízové roky vytvárajú podmienky pre etnické konflikty a kritické situácie v spoločnosti.

Do konceptu expozície sú zaradení štyria autori, v tvorbe ktorých zaznieva silná a autentická skúsenosť s rómskym etnikom. Nejde o projekty realizované v krátkom časovom intervale, práve naopak, zaujatie týmto etnikom je zo strany autorov mnohoročné, ba dokonca v niektorých prípadoch celoživotné. Prekvapením výstavy je ruská fotografka tatárskeho pôvodu Lyalya Kuznetsová, ktorá sa fotografovaniu Cigánov venuje vyše tridsať rokov a získala prestížne ocenenia, napr. Leica Medal of Excellence.

■ FOTOGRAFIA AKO ARTEFAKT

Pavel Mára, súčasný významný český fotograf, absolvo-

val v sedemdesiatych rokoch minulého storočia FAMU, a to postupne odbor kamery a fotografie. Momentálne pôsobí viac ako pätnásť rokov na Inštitúte tvorivej fotografie v Opave a na jeho výstave je silný výtvarný impulz jednoznačne cítiť. Už od sedemdesiatich rokov uplatňuje stratégiu a postupy zo sveta reklamnej fotografie, veľký záujem vzbudzoval svojimi technologickými experimentmi, veľkými formátmi a výnimočným využitím farebnej fotografie, ktorá sa mimo sveta reklamy takmer neobjavovala. Nebál sa konkrétnosti farby, ani s ňou spojenými technickými komplikáciami.

Ako sa môže nová generácia fotografov, tých, ktorí sa dnes dostali do popredia v Rusku, líšiť od svojich predchodcov? Prvá vec, ktorá nás napadne pri prehliadke expozície Súčasná ruská fotografia, je hlboký rozdiel v perspektíve týchto generácií. Dnes mnoho mladých fotografov odmieta formálnu estetiku a technické experimenty tých, ktorí im predchádzali. V komunikácii so svojim publikom používajú iný jazyk. Generácia, ktorá sa za posledné roky prebila na ruskú umeleckú scénu, je generáciou internetu. Niektorí by sa mohol hádať o tom, že je to generácia ľudí, ktorí sa snažia uistiť vo svete, kde nemajú žiadne očakávania pri hľadaní autority alebo umeleckého mentora. Možno aj to je dôvod, prečo mnohí mladí umelci obviňujú vonkajší svet za ťažkosti, ktoré majú pri kontaktovaní sa so svetom okolo nich. V každom prípade, spomínané štyri expozície v bratislavskom Dome umenia pri Národnom osvetovom centre stoja za zhladnutie.

Autobiografia ako metóda sebaspoznávania?

Etela Farkašová: Pláne približne zapamätaného, Vydavateľstvo SSS, Bratislava 2012

Každá doba má svoje vrcholy a pády. Nemilosrdne preveruje charakteru ľudí, nie vždy sa do povedomia dostanú tí správni. Odchádzajúce dvadsaťte storočie najmä v našom geopolitickom prostredí bolo poznačené prevratnými zmenami. Neprekvapuje, že do tohto rámca spadá aj autobiografia Etely Farkašovej Pláne približne zapamätaného, vychádzajúca vo Vydavateľstve Spolku slovenských spisovateľov.

Je evidentné, že v živote Etely Farkašovej existovali osudové momenty. Spoznáva, že podobné situácie prežívali mnohí jej priatelia a známi. Z tohto hľadiska je jej autobiografia i svedectvom doby, a najmä nastupujúceho komunistického režimu. Mnoho číta a zavše viac vníma svet knižných hrdinov než svoj vlastný život. Túži študovať filozofiu, aby sa lepšie spoznala, navštevuje prednášky na teologickej fakulte, aby našla Boha? Aby našla to, ako píše, čo v detstve a na práhu mladosti stratila?

Pláne približne zapamätaného je učebnicovou ukážkou tvorby autobiografie. Určite by nevznikla bez denníkov, ktoré priam predurčovali ich využitie na tento cieľ. Perfekcionizmus dokumentuje samotné vzdelanie autorky. Opísanie udalostí, odohrávajúcich sa v čase detstva autorky cez autentickú optiku, je na hranici infantilnosti. A predsa ju neprekročí. Farkašová sa témou rozprávania profesionálne zaoberá. Na jednom mieste knihy píše, že aj sebaopisovaním sa stáva tou, ktorou práve je. Alebo uvažuje o tom, že vedie monológ, aby sama seba lepšie porozumela. Vnímavejší čitateľ však objaví aj inú dimenziu, ktorá azda ani nebola v pláne autorky: nastupujúci režim nemilosrdne ničil duchovný rozmer v tradičných rodinách.

Eva ZELENAYOVÁ

MEDAILÓN

Keď sa na sklonku normalizačných sedemdesiatich rokov objavila v knižkupectvách próza Rozpamätávanie, literárna kritika, no najmä čitateľia zbystrili pozornosť. Autor knihy Ján Lenčo nebol milovníkom literatúry neznámy. Mal za sebou už niekoľko kníh, z ktorých napríklad román Egyptanka Nitokris sa zaslúžene tešil vysokej čitateľskej obľube. Ale v Rozpamätávaní autor na pozadí príbehov zo života nemenovaného gymnázia naplno ukázal pretváрку, demagógiu a krutosť normalizačných rokov.

Poeta rozprávačovi

Ján Lenčo sa narodil 23. októbra 1933 v Žiline. Vyštudoval Filozofickú fakultu UK v Bratislave, konkrétne slovenčinu a dejepis. Práve preto sa história stala jedným z hlavných námetov jeho kníh. Či už išlo o ironický román Didaktická kronika rodu Hohenzollernovcov, už spomínanú Egyptanku Nitokris či román inšpirovaný slávnou Homérovou Odyseou s názvom Odyseus, bronz a krv. Po redaktorskom pôsobení ako krajoový redaktor Pravdy bol Ján Lenčo pre svoje postoje napokon „upratovaný“ ako vedúci žilinského kina Úsvit. Toto obdobie ostatne opísal v ďalšej zo svojich skvelých kníh Roky v kine Úsmev.

Vo vyše dvadsiatke napísaných kníh však cítime v prvom rade skvelého rozprávača. Ironického, avšak ľudského, ktorý odhaľuje ľudské slabosti a hriechy, no zároveň ich dokáže aj odpustiť. V jeho dielach nechýbajú vzťahy erotické i politické, mocných a ovládaných, lásky i nenávisť a celý komplex morálno-filozofických reflexii, pocitov a myšlienok človeka, ľudí rôznych období a postavení. Ján Lenčo sa vyznačoval túžbou poznávať, objavovať, odhaľovať, ísť pod povrch vecí, ale najmä cez príbeh podávať svedectvo o dobe.

Rozprávač a brskný komentátor života Ján Lenčo zomrel 1. novembra 2012 vo svojej rodnej Žiline. Česť jeho pamiatke!

Marek DANKO

HUMORESKA

Konečne sa zistilo, prečo poslanci počas rokovaní listujú v novinách. Neprajníci nášho parlamentu vykríkovali, že tam takíto zákonodarcovia nepatria, lebo nesledujú, čo sa v sále deje, ale prezerajú si holé baby v bulvárnych plátkoch. Omyl, vážení! Oni pracovali. Sledovali, či noviny neprekročili hranicu nahoty a neskĺzli do kategórie erotickej tlače. Keď ťažká poslancská práca pri sledovaní mravnosti dosiahla neúnosný bod, našiel sa jeden odvážny. Poslanci Bratislavovi Škripekovi sa ulúťostilo prepracovaných kolegov. Navrhol nový zákon o nahote s tým, že monitoring

erotiky na stránkach periodickej tlače a časopisov by nemali robiť jeho kolegovia a kolegyně, ale úradníci ministerstva školstva. V podstate tým myslieť, že na Čaplovičovom ministerstve aj tak nemajú poriadne čo robiť, tak nech len

dajú dvojdnové sympóziu v Tatrách, kde spoločne určia, že fotografia sochy nahéj Milónskej Venuše neohrozuje mravnosť detí, lebo nemá celé telo, a to je škaredé. Po sympóziu všetko hodia na plecía obvodných úradov, ktoré

zgstol ohrozený bulvár, prišiel súčasne so správou, že Američania balia na slovenskom východe kufre. Je vraj kríza. Preložím: vypršali im desaťročné daňové prázdniny. Predávajú košícké železiarne kupcovi z východného vý-

ním zdravého rozumu na škrepec. Niežeby som bol zástancom perverzít, ktoré ohrozujú slovenské deti, ale v súčasnej ekonomickej mizérii sú dôležitejšie veci ako hodnotenie, či holá baba v bulvári je nemravná alebo jej len bolo teplo, a tak sa vyzliekla. Náš parlament sa bude radšej zaoberať takými potrimiskárskymi záležitosťami, ako niečo v krajine riešiť. Ani by som sa nečudoval, keby vyrukoval s návrhom zákona, aby namiesto semaforov riadili križovatky cvičené opice zo ZOO. Budú tak na čerstvom vzduchu a ministerstvo vnútra ušetrí elektrinu za pustené semaforey.

Milan ZEMO

Nahota na odstrel, veľké železiarne na východe na predaj

pekne v pracovnom čase na holé baby vykukujú za peniaze nás všetkých. A aby sme sa nebáli, lebo má vymyslené, ako sa tieto groše do štátnej kasičky vrátia.

Potom, čo sa úradníci dost' na nahotinky vynadivajú, rozhodnú, ktorá z nich ohrozuje mravnosť. Napríklad usporia-

udelia pokuty za nedodržanie zákona od 500 do 10 tisíc eur. Číže sa peniaze, ktoré z našich daní vykukali ministerski úradníci, vrátia naspäť. Geniálne! Skutočne len takto a nijako inak sa dá naplniť štátna kasička.

Celý rozruch okolo nahoty a jej vplyvu na deti, na ktorom si samozrejme

chodu, ktorý má všetko, len nie dobrú povest'. V Košiciach a v okolí sa boja o prácu tisícky oceliarov a ďalšie tisícky subdodávateľov, ktorí sú od tohto fabrického gigantu životne a bytostne závislí. Vládne tam preto dosť nasrdená nálada. V tejto súvislosti je Škripekov mravnostný pokus skutočne natahova-

Začiatkom novembra som v ruskej televízii pre zahraničie sledoval oznamy popredných kultúrnych podujatí doma v Rusku a vo svete, v Európe, v USA a v Austrálii – a medzi nimi ukážku s pozvánkou do Novosibirsku na hru Osvalda Zahradníka *Sólo pre bicie (hodiny)*. Divadelný kritik a vysokoškolský pedagóg Andrej MAŤAŠÍK poskytol pre SNN rozhovor o významnom autorovi.

Ruský úspech

• Ako je možné, že hra *O. Zahradníka* sa výrazne presadila práve v Rusku?

Osvald Zahradník napísal výbornú hru, v ktorej nechýba azda nič z ingrediencií, ktoré tomuto typu psychologické drámy dávajú jedinečnú chuť a vôňu. Je to hra o osudoch ľudí, ktorí sa milujú aj nenávidia, stretávajú i vzdávajú, ktorí sa spolu zhováraajú a ktorí sa snažia vzájomne sa pochopiť. A keďže v Moskovskom umeleckom akademickom divadle našiel Zahradník vynikajúcich partnerov, lebo ich jeho text oslovil, nečudo, že sa inscenácia v Moskve od premiéry v roku 1973 hrala mnoho sezón a výborné recenzie motivovali záujem ďalších tvorcov o túto hru.

• Ako je v posledných dvoch desaťročiach autor zapísaný doma?

Kedysi sa tomu hovorilo „tichý dištant“. Zahradníka nikto oficiálne nezakázal, ale od roku 1990 ho profesionálne divadlá až na zanedbateľné výnimky nehrajú. Divadelníci sa po prvej v roku 1989 s vlastnými morálnymi zlyhaniami a službičkovaním režimu vyrovnali tak, že prstom ukázali na slovenských dramatikov, že sú vinní za prorežimné činy. Preto z našich divadiel vyhľadali Zahradníka, ale aj Kočana, Kováčika, Soloviča, Kákoša, Andreja Ferka a ďalších. Ale tí, čo s páťosom burcovali z javiska za plnenie päťročnic a budovanie novej socialistickej spoločnosti, dnes s podobným páťosom burcujú za iné ideály a zase novú spoločnosť. A čo si už možno myslieť o škandále, ktorý spôsobilo Kňazkovo ministerstvo kultúry, keď „nenašlo“ priestor pre hosťovanie moskovského Divadla N. V. Gogoľa so Zahradníkovou hrou *Azyl?! Zo Zahradníka tak urobili disidenta a inscenáciu v improvizovanom priestore Domu ruskej vedy a techniky možno priradiť k tradíciám „bytového divadla“ – za socializmu prenasledovanej alternatívy voči oficiálnemu divadlu.*

Mimochodom, „trest“ O. Zahradníka a ostatných dramatikov už trvá dlhšie ako prenasledovanie Ivana Stodolu po roku 1948 či Petra Karvaša po roku 1968. Politické motivácie a umelecké straty pri týchto dvoch autoroch dnes konštatujú učebnice, tak treba veriť, že sa predmetom bádania stane i vylúčenie niektorých dramatikov po roku 1989. Aj keď stratené roky už nič nevráti a autor, ktorý nemôže vidieť svoj text na javisku, časom nevyhnutne „starne“.

• V čom je Osvald Zahradník kľúčovým pojmom pre divadelnú vedu?

Pre teatrologov, ktorí Zahradníka z histórie slovenského divadla neškrtli (lebo sú aj takí a také), je tento dramatik jednou z kľúčových autorských individualít druhej polovice 20. storočia. Pred päťdesiatimi rokmi písal Anton Kret v súvislosti so Zahradníkom v knižke *Dvadsaťdva o „neobyčajne humanistickom pohľade na bezbranného hrdinu, podopretom bravúrnym, lahým, vycizelovaným a jednako realite takým blízkym dialógom“*. A tento rok Vladimír Štefko v *Dejinách slovenskej drámy 20. storočia pripomína „autorovu obranu ľudí prostých, nehrdinských, zápasiacich o svoje miesto na slnku, o vlastnú česť a dôstojnosť“*. Isteže, dnes to nie sú „moderné hodnoty“, ale možno sa raz nielen v Novosibirsku, ale aj v Bratislave, Nitre, Martine či Košiciach dostanú Zahradníkovu hru do rúk inscenátorom, ktorí prekonajú bariéru netolerantnosti voči menu a nechajú sa osloviť.

Zhovárал sa Dušan D. KERNÝ

Divadelný tvorca európskeho formátu Osvald Zahradník má osemdesiat rokov Dramatik básnického obrazu a ľudského vnútra

Milan POLÁK – Foto: archív SNN

V závere tohto roku sa spisovateľ a dramatik Osvald Zahradník dožil krásneho životného jubilea – osemdesiatich rokov. Jeho tvorivý život charakterizovala imponantná tvorivá a pracovná aktivita nielen ako autora mnohých úspešných dramatických textov pre divadlo, rozhlas a televíziu. Poznali sme ho ako významného a osobitého režiséra najmä rozhlasových dramatických útvarov a v neposlednom rade aj ako organizátora a vedúceho pracovníka v oblasti divadelného umenia, a to či už na ministerstve kultúry, ako šéfa činohry Slovenského národného divadla (1976 – 1979), potom tajomníka a neskôr predsedu Zväzu slovenských dramatických umelcov. Nejaký čas pracoval aj v Slovenskej literárnej agentúre a od roku 1992 je spisovateľom v slobodnom povolaní. Matica slovenská mu pri jeho jubileu udelila 22. novembra Zlatú medailu Matice slovenskej.

Osvald Zahradník je významný slovenský dramatik.

Začínal v rozhlase a jeho prvými rozhlasovými hrami boli *Sviatosť* (1968), *Šok* (1970) a *Návrat* (1970), ktorý si aj sám ako režisér naštudoval. Bolo to čas, keď v plnom pracovnom a tvorivom nasadení pôsobil v banskobystrickom rozhlasovom štúdiu. Potom prišlo obdobie, keď vstúpil mnohými svojimi divadelnými hrami na javisko SND a súčasne na javiská takmer všetkých, vtedy na Slovensku pôsobiacich profesionálnych divadiel, ako aj na viaceré českých a zahraničných scén.

Osvald Zahradník bol autorom niekoľkých televíznych dramatických inscenácií, z ktorých si možno ešte mnohí pamätajú na úspešný päťdielny televízny seriál *Tridsaťdeväť stupňov v tieni* (1976) v réžii Jozefa Palku.

NEKRITICKÁ KRITIKA

Po roku 1989 v akejsi eufórii kritiky všetkého, čo sme tu mali predtým a súčasne často nekritickeho, takmer až servilného obdivu k všetkému zo Západu, pôvodná dramatická tvorba sa dostala kdesi na perifériu záujmu a bez ohľadu na jej hodnotu i neutíchajúci divácky záujem, stávali sa k nej divadlá, na čele s našim národným divadlom, takmer s opovrhnutím. Počúvali sme dokonca aj hlasy, že slovenskej pôvodnej drámy niet. Bola to scestná a chorá idea, ktorá napokon vyústila do situácie, že divadlá, hoci štátom štedro dotované (samozrejme z peňazí daňovníkov), orientovali sa viac na komerčnú úspešnosť uvádzaných hier, prípadne na akúsi svetoobčiansku, kozmopolitnú dramaturgickú prax. To potom postihlo aj Osvalda Zahradníka, no nielen jeho, ale i celú generáciu aj umelcov úspešných slovenských dramatikov. A tak ako Zahradník v rozhlase začína, v súčasnosti sa s jeho tvorbou, aj to len sporadicky, oboznamujeme v rozhlase. Okrem mnohých rozhlasových hier zúčastnil sa na príprave viacerých častí rozhlasových seriálov, spomedzi ktorých len v seriáli *Králikovci* vytvoril dramatickú predlohu pre vyše dvadsať dielov.

SÓLO PRE... NORMALIZÁCIU

Bez ohľadu na to, že vo sfére dramatickej tvorby pre rozhlas a televíziu patril Zahradník medzi autorov prvej kategórie, jeho prínos a jeho cena má najagavejší zvuk na poli našej súčasnej, modernej národnej divadelnej kultúry. Slovenské, české a zahraničné divadlá uviedli jeho jedenásť hier, z ktorých

mali najväčší úspech a najväčší počet inscenácií *Sólo pre bicie (hodiny)*, *Zurabája alebo epitaf pre živého*, *Sonatína pre páva*, *Prekroč svoj tieň*, *Prelúdium v mol*, *Post scriptum*. Treba spomenúť aj jeho hry *Omyl doktora Moresiniho*, *Čas do brieždenia*, *Meno pre Michala*, *Polostrovie vianočné*, *Prominent na úrazovke* a *Letenka do Milána*. *Sólo pre bicie (hodiny)* bola však udalosť prvoradého a mimoriadneho významu. Bola to prvá, v divadle uvedená Zahradníkovu hra.

Zvláštnosťou uvedenia tejto hry bol kontrast jej témy, zmyslu, príbehu, vyznenia a toho absurdného času, v ktorom sa dostala na javisko. Boli to roky začínajúcej, tvrdej a takmer vulgárnej normalizácie, keď sa vtedy vládnucej komunistickéj strane podarilo takmer definitívne zlikvidovať aj posledné zvyšky protestov a odporu proti vpádu vojsk piatich armád Varšavskej zmluvy do vtedajšieho Československa. Bol to čas, keď v SND zakázali reprízovať Karvašovu hru *Absolútny zákaz*, keď sa útočilo na Ťažkého hru *Hriešnica* žaluje tmu, keď politicky preverovali ďalších autorov, keď politické orgány definitívne potvrdili tzv. normalizáciu spoločenských a politických pomerov. Vtedy sa začalo tvrdiť, až bezohľadné politické usmerňovanie procesu tvorby nových hier, preverovali sa ich autori a schvaľovali sa dramaturgické plány, riaditelia divadiel, dramaturgovia, režiséri a herci boli pod neustálym politickým dohľadom.

PO BRATISLAVE MOSKVA

Sólo pre bicie (hodiny) je jednou z najlepších Zahradníkových hier. Bola to súčasne hra, ktorá mala najväčší počet uvedení v slovenských a českých divadlách, ale ktorá súčasne prenikla aj na mnohé zahraničné scény. Najvýznamnejším zahraničným ocenením tejto hry bolo jej uvedenie v slávnom a legendárnom moskovskom MCHAT-e už krátko po úspešnej bratislavskej premiére v roku 1973. V Bratislave totiž videl predstavenie hry vtedajší umelecký riaditeľ MCHAT-u Oleg Jefremov a rozhodol sa ju naštudovať v Moskve pri príležitosti festivalu českých a slovenských hier. Uvedením tejto hry však dostali zaujímavé príležitosti aj príslušníci slávnej staršej hereckej generácie divadla, ktorí do nej priniesli závan neopakovateľnej a jedinečnej sugestívnosti. Ide totiž o hru, v ktorej sa odvíja krehké pradio vzťahov, citlivosť, citovosť a múdrosť života. Hlavný režisér Oleg Jefremov zveril výkonnú réžiu vtedy ešte mladému Anatolijovi Vasilievovi, ktorý sa neskôr stal jednou z najvýznamnejších osobností ruskej réžie a moderného ruského divadla. Pre vysoký vek predstaviteľov jednotlivých postáv bola inscenácia *Sóla* na repertoári len tri či štyri sezóny, ale jej filmový záznam už veľa rokov uvádza ruská televízia dvakrát do roka. O význame tejto inscenácie hry svedčí aj skutočnosť, že pred piatimi rokmi pri príležitosti dramatikovho životného jubilea, keď mal 75 rokov, moskovský MCHAT pozval Osvalda Zahradníka a vystrojil mu na scé-

ne divadla pred zaplneným hľadiskom priam imponantnú oslavu a zahrnuli ho záľahou kvetov, ktoré potom on na druhý deň kládol na moskovských cintorinách na hroby predstaviteľov jednotlivých postáv.

Po moskovskej premiére uviedli Zahradníkovu *Sólo* v poľských divadlách v Gniezno, Rzesowe, Koszalin a Zelionej Góre, v Bulharsku v Sofii, Chaskove, Blagojevgrade, v moldavskom Kišineve, v divadlách v Rumunsku, v Srbsku, vo Finsku, v Lotyšsku, v Litve ba aj v talianskom Neapole v Teatro Nuovo a hrali ju aj v Budyšine v lužickosrbskom jazyku.

Iným úspešným titulom bola Zahradníkovu hra *Sonatína* pre páva, ktorú uviedlo päť divadiel v Bulharsku, ale videli ju aj diváci v Maďarsku a v Akademickom divadle Puškina v Leningrade (dnes Petrohrad). V Dramatickom divadle v Tule zasa uviedli hru *Prelúdium v mol* a z jeho hier dostali sa na zahraničné javiská aj *Paso dobre pre infarkt*, *Post scriptum*, *Sonatína* pre páva, *Polostrovie vianočné*.

TEATRÁLNA KURIÓZITA

V čase, keď slovenské divadlá uvádzali a zatvrdilo odmietali uvádzať hry slovenských dramatikov, vrátane v zahraničí najznámejšieho – Osvalda Zahradníka, vtedy Moskovské dramatické divadlo N. V. Gogoľa v réžii Sergeja I. Jašina naštudovalo a uviedlo (v roku 2004) Zahradníkovu hru *Letenka do Milána*. Na jej premiéru prizvali aj autora a zúčastnil sa na nej aj náš vtedajší minister kultúry Milan Kňazko. Keď však po predchádzajúcom dohovore so slovenskými divadelníkmi chcelo moskovské divadlo v roku 2007 s inscenáciou hry prísť do Bratislavy a napokon aj pricestovalo, nenašlo sa v Bratislave javisko, kde by hru uviedli (aj vtedy bol ešte ministrom kultúry M. Kňazko). Iba torzo z nej videli potom na improvizovanom predstavení diváci v Rusku v kultúrnom stredisku. O niekoľko dní po tom zahral moskovský súbor inscenáciu *Letenky do Milána* v regulárnom divadle vo Viedni. Aj taká je naša slovenská realita! Vydáva svedectvo o vzťahu našich divadelníkov a ich šéfov k pôvodnej dramatickej tvorbe vlastného národa. Naše národné divadlo v tom nie je výnimkou. Napríklad na túto sezónu (2012/2013) nemá SND v repertoárovom pláne uvedenie ani jednej slovenskej pôvodnej hry!

Zaiste, Osvald Zahradník nie je jediným slovenským dramatikom, ktorého diela reprezentovali našu národnú dramatickú kultúru v zahraničí. Svoju misiu vykonali aj hry Petra Karvaša, Ivana Králiku, Ivana Bukovčana, Jána Soloviča, Petra Kováčika a iných. Zahradník však svojimi realistickými obrazmi v mólovej tónine, s nevťieravou a so spontánnou obhajobou elementárnych ľudských hodnôt, s jeho upriamením sa na vnútorný svet jednoduchého, obyčajného človeka reprezentuje kultúru nášho národa dôstojne a na vysokej úrovni. Právom je tento úspešný a výnimočný autor nositeľom najvyššieho štátneho vyznamenania – Pribinového kríža – a právom si ho aj pri príležitosti jeho osemdesiatipripomíname ako dramatika, ktorému sa to sugestívne humanistické poslanstvo podarilo vyjadriť nie rétoricky, ale cez básnický obraz, cez vnútorný ľudský obsah herca.

Za Milanom Čičom – významným politikom a vlastencom (2. 1. 1932 – 9. 11. 2012)

Vzorový životný príklad boja za národnú slobodu

Pavel POLLÁK – Foto: Ladislav LESAY

V stredu 14. novembra 2012 v Katedrále sv. Martina v Bratislave sa Slovensko lúčilo s významným politikom, vlastencom, bývalým predsedom Ústavného súdu SR, vedúcim Kancelárie prezidenta SR, ale tiež predsedom prezídia Matice slovenskej Milanom Čičom. Na rozlúčku prišlo vyše tisíc stúpcov a obdivovateľov jeho politiky a jeho životného odkazu, ktorý nám zanechal.

So zosnulým sa prišiel rozlúčiť prezident SR Ivan Gašparovič, predseda vlády SR Robert Fico v sprievode piatich členov vlády, predseda NR SR Pavol Paška, predseda Matice slovenskej Marián Tkáč, päťnásť vyslancov akreditovaných v SR i obyvatelia rodného Zákamenného na Orave. Lúčili sa s ním všetci Slováci roztratení po svete od Austrálie, Južnej Afriky, Argentíny, štátov Južnej Ameriky, Slováci v USA, Kanade, v celej západnej Európe, cez Slovákov na Dolnej zemi. Celé Slovensko sa lúčilo s rešpektovanou a autoritatívnou osobnosťou našej súčasnosti – jeho smrť zasiahla celý náš národ.

■ STAVITEL' DNEŠKA

Ako prvý demokratický predseda „vlády národného porozumenia“ po novembrových udalostiach v roku 1989 bol spolu s prof. Karolom Plankom aj autorom Ústavy Slovenskej republiky a významným obrancom našej demokratickej slobody a nášho európanstva. Jeho členstvo v Európskej akadémii vied a umení v Salzburgu, kde svoju inauguračnú reč predniesol v perfektné latinčine na prekvapenie prítomných európskych akademikov, ktorých jeho prejav vysoko zaujal, len potvrdzuje jeho európanstvo, ktoré ho postavilo nielen na čelo domáceho právnického sveta, ale i európskeho.

Jeho životnú púť predznačilo chudobné detstvo v oravskej obci Zákamenné, dedinke, ktorá dala Slovensku inú významnú osobnosť – kňaza, veľkého národovca, mučeníka, bojovníka za národnú a nábožen-

Nebohý Milan Čič s bustou A. Hlinku vo svojej kancelárii.

skú slobodu, biskupa Jána Vojtaššáka. Práve preto viedla ďalšia cesta Milana Čiča po maturite do Spišskej Kapituly, kde začal prvé semestre na bohosloveckej fakulte a často miništroval biskupovi Vojtaššákovi v tamojšej svätyni. Tam sa naučil hrať na organe a túto lásku často využíval pri návšteve slovenských kostolov. Na organe hral krásne, ba skvostne.

Pre finančné ťažkosti sa zo Spišskej Kapituly pobral za právnickým vzdelaním. Promoval na Univerzite J. A. Komenského v Bratislave, obhájil profesúru, získal titul akademika Slovenskej akadémie vied, bol predse-

dom Ústavného súdu SR a včlenil sa tak medzi vedúce osobnosti európskeho právnického sveta.

■ DEJINNÉ ZÁPISY

Milan Čič vojde do slovenských dejín aj pre smelé rozhodnutia ako predseda „vlády národného porozumenia“. V máji 1990 trebárs prijal pozvanie Svetového kongresu Slovákov v Toronte a na túto slovenskú misiu za more získal viac ako sto popredných osobností Slovenska, z ktorých mnohí prvý raz uvideli Spojené štáty americké a Kanadu. V sprievode bol aj predseda Slo-

venskej národnej rady Rudolf Schuster a predseda federálneho parlamentu Alexander Dubček. Vystúpenie Milana Čiča, Alexandra Dubčeka a Rudolfa Schustera na Svetovom kongrese Slovákov v Toronte sa stalo veľkou udalosťou a bolo v popredí americkej a kanadskej tlače.

Bol som ako jeho poradca členom tejto delegácie. Z Toronta sme spolu s Milanom Čičom, Rudolfom Schusterom a Alexandrom Dubčekom odleteli do Washingtonu, kde si A. Dubček prevzal na Washingtonskej univerzite titul doctor honoris causa...

Milan Čič vo svojom pohnutom živote, najmä tom politickom, vykonal veľa prínosného. Zažil aj veľa sklamaní a všelijakých skúšok, ktoré naša história zaznamená, že v nich čestne obstál.

Prežil som s ním pol storočia ako priateľ a spolupracovník; stál som pri milníkoch jeho života. Som hrdý na toto obdobie a v ňom na jeho statočnosť, čestnosť a ľudskosť. Vyslovujem mu svoj hlboký obdiv. Som hrdý, že som poznal jeho ľudský a kresťanský postoj, lebo nielen pre mňa, ale aj pre celé okolie bol vzorom charakterného a morálneho muža.

Hodnota ľudského života sa stáva ozajstným blahorečením pre politika vtedy, keď sa človek o jej získanie, ale aj uchovanie a kultivovanie sám svojím intelektom, vôľou a najmä mravným rozhodnutím pričíní. A práve životný príbeh Milana Čiča je vzorovým príkladom vnútorne hlboko prežitého zápasu za slobodu svojho i slobodu svojho národa, ku ktorému sa hlásil v dobrom i zlom. Patril k prvým prednovembrovým politikom na Slovensku, čo ešte v časoch zdanlivo nehybného starého režimu začali chápať nevyhnutnosť zásadnej zmeny, ktorú si vyžadovala budúcnosť našej krajiny a jej obyvateľov. Vďaka pamäť slovenského národa si Milana Čiča uchová ako popredného muža politického života na Slovensku. A Slovensku bude Milan Čič veľmi chýbať.

Pre niektorých študentov bol 15. november 2012 dňom slávnostným a plným očakávaní. Na radnici v Žiline sa konalo slávnostné vyhlásenie výsledkov celoštátnej súťaže triednych a školských časopisov materských škôl, základných škôl, špeciálnych základných škôl a školských zariadení, stredných škôl a zahraničných škôl s vyučovacím jazykom slovenským s názvom PRO SLAVIS 2012.

Vyhodnotili súťaž PRO SLAVIS 2012

Vyhlasovateľom súťaže je Ministerstvo školstva, výskumu a športu SR a Dom Matice slovenskej v Žiline. Spoluorganizátorom je Krajský školský úrad, Žilinský samosprávny kraj – odbor školstva, Matica slovenská a mesto Žilina.

Podujatie sa začalo skladbou študenta Konzervatória v Žiline. Moderovania podujatia sa výborne zhostila predsedníčka poroty Mária Striššová, ktorá privítala vzácnych hosťov: zástupkyňu primátora Slavomíru Brezovskú, vedúcu odboru školstva a mládeže Adrianu Jurišovú, za Maticu slovenskú Viliama Komoru, za ŽSK Máriu Benedekovú, za školskú inšpekciu Adrianu Mičudovú – zástupkyňu riaditeľky ŠIC v Žiline, predsedu MO MS v Žiline Pavla Jureckého a v neposlednej miere aj zástupkyňu Domu Matice slovenskej v Žiline, poverenú riaditeľku DMS Zuzanu Miškovskú. Riaditeľka privítala všetkých prítomných, prihovorela sa im a vyslovila uznanie všetkým, ktorí sa podieľali na tvorbe časopisov. Teší nás, povedala, že každým rokom stúpa počet zúčastnených škôl. Toho roku sa do súťaže zapojilo 119 škôl s 360 časopismi. Členovia hodnotiacej poroty, ktorými boli Mária Striššová, Renáta Balková, Ivana Lukáčsová, Anna Trauerová, Miloš Jesenský a Katarína Halušková, mali niekedy ťažkú úlohu vybrať troch najlepších v každej kategórii. V tomto roku porota v piatich kategóriách udelila 22 diplomov, jedno čestné uznanie, Cenu primátora, Cenu Matice slovenskej, Cenu Domu Matice slovenskej, cenu Krajského školského úradu a Ocenenie Žilinského samosprávneho kraja.

Ďakujeme všetkým organizátorom a spoluorganizátorom, ktorí nám finančne pomohli zorganizovať túto súťaž a akokoľvek pomohli pri jej propagácii, ďakujeme p. primátorovi, Žilinskému samosprávnemu kraju, Matici slovenskej a Krajskému školskému úradu za všetky ceny a ocenenia i hodnotiacej komisii, ale hlavne žiakom, študentom a pedagógom, že si našli čas v dnešnej uponáhľanej dobe na tak zaujímavú a zmysluplnú činnosť, ako je tvorba časopisov. Dnešné ocenenia nech sú vám nielen formou odmeny, ale aj povzbudením do ďalšej činnosti.

Zuzana MIŠKOVSKÁ

Folklórny súbor Matičiari z Čakajoviec vystúpil medzi krajanmi v Osijeku Chorvátsky festival, ktorý spája Slovákov

Pod takýmto nádherným názvom sa dňa 10. 11. 2012 uskutočnil 14. festival slovenských piesní v malebnom mestečku Osijek v Chorvátsku. Organizátormi tejto tradičnej manifestácie boli Zväz Slovákov Chorvátskej republiky a Miestny odbor Matice slovenskej Osijek. Na festivale sa zúčastnilo 12 súborov – zástupcov miestnych organizácií Matice slovenskej z rôznych obcí a mestečiek Chorvátskej republiky, HKUD Željezničiar z Osijeka.

Ako jediný zo Slovenskej republiky sa na tomto nádhernom festivale zúčastnil náš folklórny súbor Matičiari z Čakajoviec v spolupráci so zástupcami MO MS Čakajovce a Janíkovce. Naše priateľstvo medzi MO MS Osijek a MO MS Čakajovce sa zrodilo pred piatimi rokmi, veľmi náhodným, ale zato úprimným stretnutím počas folklórnych slávností v Čakajovciach. Spievajte si s nami. Toto stretnutie nám sprostredkoval pán Zdenek Hovanjec z Zbehov, ktorý má svoje korene v Chorvátsku.

Už vtedy sme v týchto skvelých ľuďoch našli naozajstných priateľov a odvtedy sa snažíme naše priateľstvo a družbu rozvíjať a upevňovať práve účasťou na podujatiach organizovaných u nás, ale aj v Chorvátsku. V tomto roku sme našich priateľov z MO MS Osijek z Chorvátska privítali v lete pri príležitosti 15. výročia založenia MO MS v Čakajovciach. Ubehlo pár dní a pozvanie sme dostali zase my, členovia FS Matičiari z Čakajoviec, na 14. festival slovenskej hudby, spevu a národnej kultúry Keď sa ruža rozvíjala práve do Chorvátska.

Veľmi sme sa na toto stretnutie tešili a keďže úzko spolupracujeme aj s MO MS Janíkovce, doplnili sme náš kolektív o zástupcov z tejto družobnej organizácie a pozvanie prijal aj Zdenek Hovanjec. Festival slovenskej kultúry Keď sa ruža rozvíjala bol naozaj nádherný a veľkolepý.

Matičiari potešili chorvátskych krajanov.

Zúčastnilo sa na ňom až 370 matičiarov a priateľov Slovákov žijúcich v zahraničí. Všetky matičné súbory z Chorvátska, ktorých členovia sú zväčša mladí ľudia, spievali naše ľudové piesne. Vypočuli sme si a zaspievali približne 52 krás-

nych slovenských piesní. Na záver sme spoločne – všetky súbory – zaspievali piesne Keď sa ruža rozvíjala a Slováci, Slováci. Po tejto slávnostnej časti nasledovala spoločná večera a po nej začala skutočná zábava všetkých Slovákov a ich priateľov. Do tanca nám hrali „tamburá-

ši“ a všetci spievali s dobrou náladou a úsmevom na tvári. Počas tohto večera sme sa zoznámili a spriatelili s ďalšími skvelými ľuďmi, spoznali sme ich životné osudy a ťažké chvíle počas vojny. Počas rozhovorov spomínali na svoje rodiny a

tí starší aj na svoje detstvo prežité na Slovensku. Láska k slovenskému národu a kultúre je stále ukrytá v ich srdciach, čoho dôkazom je aj zachovávanie ľudových tradícií prostredníctvom organizovania festivalov a manifestácií, vyučovania slovenského jazyka v školách, vydávania slovenských časopisov, kníh a učebníc, vysielania rôznych relácií v rádiách v slovenskom jazyku a mnoho ďalších aktivít.

Je i obdivuhodné, že hoci už dávno nežijú na Slovensku, svoju lásku ku kultúre a slovenskému národu ďalej rozvíjajú a upevňujú, ale snáď najkrajšie je to, že túto lásku vstúpajú aj svojimi deťmi.

V istých chvíľach som mala pocit, že by sme sa mali od našich krajanov žijúcich v zahraničí naučiť vážiť si našu Slovenskú kultúru a národnú hrdosť. Sme šťastní, že sme sa mohli zúčastniť na tomto festivale slovenských piesní a upevniť naše priateľstvo a spoluprácu. Veľké poďakovanie patrí našim sponzorom, ktorí nás finančne podporili a pomohli nám zabezpečiť účasť na tejto nádhernej akcii: Matici slovenskej Martin, Domu Matice slovenskej Nitra, mestu Nitra, najväčší finančný dar sme dostali od Slovenskej národnej strany. Srdečne ďakujeme... Slovákom žijúcim na Slovensku a v zahraničí a všetkým priateľom Slovákov želáme pevné zdravie, šťastie, úspechy v ich tvorivej práci, ale najmä veľa lásky a národnej hrdosti...

Genka HORVÁTHOVÁ

OČAMI MATICE

Marián TKÁČ
predseda Matice slovenskej

Návraty bratov zo Solúna

Dvojrarmenný kríž, atribút solúnskych bratov, s ktorým k nám prišli pred 150 rokmi, vztýčený nad troma kopcami, náš štátny symbol, smie či nesmie byť v našich chrámoch? Majú mať svätí spolupatróni Európy na dvojeurove minci, ktorá by v miliónovom náklade obiehala po Európe, svätožiary nad hlavami a na biskupských páliach krížiky? Môže byť postavené v centre nášho hlavného mesta súsošie troch významných mužov – Cyrila, Metoda a Gorazda – s dvojrarmenným krížom? Akoby vo všetkých troch prípadoch chcela byť odpoveď tých, ktorým dal ktosi moc rozhodovať (alebo si ju len vzali?), negatívna. Chrám bez štátneho symbolu, minca možno vôbec nebude, a súsošie...?

Už len pripomienka Cyrila a Metoda pôsobí ako pichnutie do osieho hniezda. Čoho prejavom je chuť niektorých zákonodarcov vymazať odkaz dvoch významných vzdelancov a misionárov svojej doby z preambuly našej ústavy?

V zložitej spleti ideologických, ekonomických i osobných záujmov sa len ťažko vyznať a len s námahou sa dá rozmotat' klbko všelijako domotané. Ale pravdaže sa dá. V našom národe, vlastne asi všade na svete je to tak, denne sa odkrývajú, prekrývajú i zakrývajú hodnoty. A charaktery.

Donedávna sa spochybňoval vplyv a význam cyrilometodskej tradície. Vraj je to tradícia, ku ktorej sa Slováci vrátili (či dostali?) až v 18. storočí. Aj sa namietalo, že všetko okolo Cyrila a Metoda sú len „legendy“ či „mýty“, ktoré patria do starého železa.

To, čo sa deje okolo chystaných osláv príchodu svätých Cyrila a Metoda dnes, len potvrdzuje, že tí dvaja sú medzi nami „live“ („naživo“) neustále. Chcú byť svedectvom nášho prístupu k hodnotám. Opätovne sú skúšobným kameňom charakterov tak, ako nim boli pred 126 rokmi. Keď ich v roku 886 podaktorí z našich predkov tiež nechceli a napokon ich aj vyhnali.

PODPORTE NÁS!

Ročné predplatné 26 €

Polročné predplatné 13 €

Štvrťročné predplatné 6,50 €

Slovenské národné noviny si môžete objednať aj na tel. čísle 043 / 4012 837

a na adrese

snnredakcia@matica.sk

Od našich matičných prispievateľov z celého Slovenska Spod spravodajského pera

■ O BERNOLÁKOVI

Dňa 14. novembra 2012 organizovala popradská Matica slovenská v spolupráci so Slovenskou knižnicou pre nevidiacich v Levoči prednášku venovanú 250. výročiu narodenia Antona Bernoláka. Tému zaujímavo podal bývalý stredoškolský učiteľ slovenského jazyka a dejepisu Jozef Janigloš. Lektor zdôraznil význam Slovenského učeného tovarišstva (1792) a jeho vzdelávaciu, osvetovú a národnobuditeľskú funkciu v kontexte jozefínskych reforiem. Levočskú mládež v sále podnietila aj skutočnosť, že študujú a pohybujú sa na miestach, kde žili skoro ich rovesníci pred viac ako pol druha storočím a veľmi spontánne prejavili záujem vyjsť si na pamätný Kohlwald v januári 2013 alebo v máji, aby pocítili a prežili silu tohto dejinného miesta, levočského Devína. Osobne sa podujala na sprievodcovstvo aj naša obdivuhodná pani učiteľka Margita Antašová, ktorá si ho stráži v duši po celý svoj život (dnes má už 84 rokov a vybehne na Kohlwald s ľahkosťou, ktorej dávajú krídla ideály). Prednáška prešla do besedy a stretla sa nielen so záujmom zrakovo postihnutých študentov, ale aj miestnych matičiarov. „Slovenčina moja, krásne ty zvuky máš,“ zazvučalo v sále a pevne dúfame, že aj v mladých bytostiach, otvárajúcich oči nad košatým dielom nášho Antona Bernoláka. Vďaka Jožkovi Janiglošovi za invenciu aj otázky provokujúce naše súčasné bytie.

Ludmila HREHORČÁKOVÁ

■ SPOMIENKA NA DUBČEKA

Dom Matice slovenskej v Bratislave v spolupráci s Odborom Mladej Matice Staré Mesto si 9. 11. 2012 vo večerných hodinách v Slávičom údolí, na mieste, kde je dnes pochovaná veľká osobnosť našich dejín Alexander Dubček, pripomenuli 20. výročie jeho tragickej smr-

ti. Po príchode na cintorín sa spomienka začala príhovorom prof. Ivana Lalahu, ktorý účastníkom priblížil osobnosť Alexandra Dubčeka, ich vzájomnú spoluprácu a priateľstvo, zaujímavosti o živote a politickej kariére tohto politika svetového rozmeru. Potom Eva Kristinová svojím nezabudnuteľným hlasom zarecitovala báseň. Po tomto úvode sme spoločne položili veniec k jeho hrobu a zaspievali hymnu Matice slovenskej. V besede s Ivanom Lalahom sme potom pokračovali v Dome Matice slovenskej v Bratislave. Smrť Alexandra Dubčeka aj po 20 rokoch nastoluje mnohé nejasnosti, dodnes zahalené rúskom tajomstva. Netreba však zabudnúť na jeho politický a, čo je veľmi dôležité, jeho humanistický rozmer. Bol to človek, ktorý viedol s mnohými ľudmi dialógy o lepšej existencii nášho národa. A aj keď sa dielo nenaplnilo, ostal natrvalo zapísaný v pamäti a srdci národa. Tento slávny Slovák Alexander Dubček, ktorého aj svetoví politici či samotný pápež Ján Pavol II. úprimne obdivovali a doteraz obdivujú, sa u nás dočkal aj oveľa väčšieho uznania a dosť tvrdej kritiky, ale napriek všetkému aj tak bude patríť medzi najpopulárnejších politikov 20. storočia. Aj Matica slovenská sa hlási k takým osobnostiam, akou bol Alexander Dubček. Pre nás mladých predstavuje vzor, a preto sa budeme snažiť oboznámať našu mládež s jeho životom, dielom a odkazom. Česť jeho pamiatke!

Andrej MITAL

■ NAŠE KROJE V NOVOHRADĚ

Súťaž v umeleckom prednese poézie, známa ako Horovov Zemplin (HZ), sa uskutočnila 15. novembra v Mestskom kultúrnom stredisku (MsKS) v Michalovciach už po tridsiaty šiesty raz. Jej organizátorom bola tiež už tradične spomínaná inštitúcia v spolupráci s Maticou slovenskou (MS) – jej michalov-

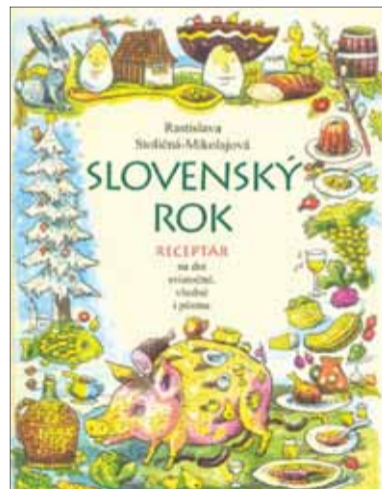
ským domom MS. Do Michaloviec tohto roku prišlo vyše tridsať recitátorov IV. a V. kategórie zastupujúcich gymnáziá, stredné odborné školy z oboch východoslovenských krajov a Konzervatórium v Košiciach (práve týmto mladým ľuďom je táto súťaž určená), ktoré reprezentovala takmer polovica z nich. Súťaž otvoril a jej účastníkov v Michalovciach srdečne privítal zástupca riaditeľa MsKS Jozef Jurek. Vyslovil radosť nad hojnou účasťou súťažiacich v porovnaní s niekoľkými ostatnými ročníkmi. Víťazom 36. ročníka odovzdal ceny viceprimátor Michaloviec Dr. Benjamin Bančej a na vyhlásení výsledkov sa zúčastnil aj ďalší hosť HZ – riaditeľ SLÚ MS v Martine Miroslav Bielik. Ten využil návštevu Michaloviec aj na stretnutie so študentmi Gymnázia Pavla Horova (GPH) a Gymnázia Ludvíta Štúra (GLŠ) v Michalovciach. Na oboch besedách oboznámil študentov s cieľmi a činnosťou MS, predstavil im Slovenské pohľady, Národný kalendár aj časopis Slovensko. Zaujali ich mohla aj Cena Š. Krčméryho na podporu mladých autorov poézie a prózy.

Víťazi 36. ročníka Horovovho Zemplína: IV. A kategória (gymnázia): 1. Kristína Doričová, GPH Michalovce, 2. Mária Shumerová, GPH Michalovce, 3. Lucia Florianová, Gymnázium na Poštovej ul. Košice. **IV. B kategória (stredné odborné školy – SOŠ):** 1. Lukáš Demčák, SOŠ Vranov, 2. Tomáš Marcin, SOŠ Michalovce, 3. Silvia Buriková, SZŠ Humenné. **Diplom za osobitú interpretáciu:** Martina Svrčková, GLŠ Michalovce. **Diplom za inšpiratívny a sugestívny prednes:** Ladislava Maničková, absolventka Konzervatória Košice. **Diplom za generačnú výpoveď:** Veronika Kohútová. **Cena Pavla Horova:** Iveta Ilnatková, Gymnázium Sobrance.

Kamila CHILOVÁ

V SNN 49 si prečítate:

- Amnesty International kritizuje Slovensko kvôli Rómom
- Čudesné pozadie vraj privatizácie SPP v roku 2002
- Ako sa žije našim slovenským krajanom vo Švajčiarsku

Rastislava STOLIČNÁ-MIKOLAJOVÁ:
Slovenský rok

Kniha s názvom Slovenský rok s podtitulom Receptár na dni sviatočné, všedné a pôstne prináša mimoriadne zaujímavé čítanie o slovenskom zvykosloví. Je členená na jednotlivé obdobia roka a sviatočné cykly. V každej zo štyroch častí sú najskôr opísané ľudové zvyky, ktoré sa s daným obdobím spájali (napr. Veľká noc, pôst, žatva, hody, zabíjačky a pod.), za nimi nasleduje podrobný receptár.

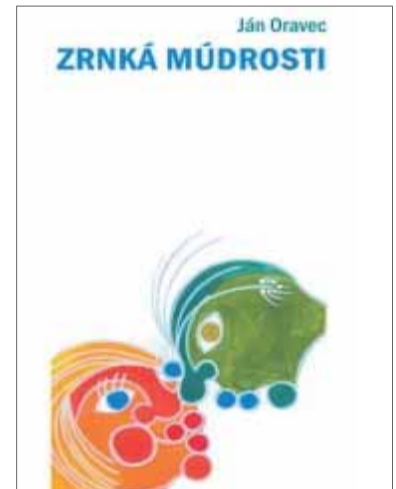
Z KNIŽNEJ PONUKY VMS

WWW.VYDAVATEL.SK

043/490 68 72

objednavky@vydavatel.sk
Vydavateľstvo Matice slovenskej tvorivo nadväzuje na vyše 140-ročnú tradíciu vydavateľskej činnosti Matice slovenskej. Okrem celej škály vydání Matice slovenskej tu nájdete pestrý sortiment z produkcie iných vydavateľstiev na Slovensku i v Českej republike.

Ján Oravec: Zrnká múdrosti

Výroky múdrych ľudí, i po stáročiach aktuálne, koncentrujúce nesmierne múdrosť a vtíp do niekoľkých jednoduchých slov, nás často fascinujú. M. Dietrich to najlepšie vyjadril za nás všetkých: „Milujem citáty, pretože mi spôsobujú radosť spoznávať myšlienky nádherne vyjadrené niekým, kto je považovaný za múdrejšieho ako ostatní.“ Netreba sa pokúšať o ich mechanické kopírovanie, ale oplatí sa prijať ich do vlastnej životnej skúsenosti.

Týždenník Matice slovenskej. Vydávajú MS a VMS, s.r.o., Martin. Šéfredaktor Maroš SMOLEC. Zástupcovia šéfredaktora Michal BADÍN a Emil SEMANCO. Sídlo: Mudroňova 1, 036 52 Martin. Tel: 043/ 40 12 837 - 8, 41 34 535, 40 12 811, e-mail: snn@matica.sk, snnredakcia@matica.sk. Filiálna redakcia: Grösslingová 23, 812 51 Bratislava. Tel: 02/ 52 96 57 52. Administrácia: Matica slovenská, Mudroňova 1, 036 52 Martin. Tel: 043/ 40 12 837 - 8, 41 34 535. Tlač Ultra print, Bratislava. Rozširuje PANS, Mediaprint Kapa a redakcia. Redakčná rada: Marián TKÁČ, Ján ČOMAJ, Roman MICHELKO, Ján JANKOVIČ, Drahoslav MACHALA, Pavol MACÁLA, Andrej STRÝČEK. Podávanie novinových zásielok povolené OZ SsRp Banská Bystrica, č.j.1081-93-PTP z 30. 3. 1993. Objednávky na predplatné prijíma redakcia SNN, Slovenská pošta a každý doručovateľ. Objednávky zo zahraničia: redakcia SNN a Slovenská pošta, a. s., Stredisko predplatného tlače, Námestie slobody 27, 810 05 Bratislava 15, e-mail: zahranična.tlac@sposta.sk. Ročné predplatné 26 €, v ČR 530 Kč + 460 Kč poštovné, Európa 100€, ostatný svet 180USD. Neobjednané rukopisy a fotografie nevraciam. MIČ 49 644, ISSN 0862-8823. EV 4009/10.

PRIPOMÍNAME SI

1. decembra

– pred 20 rokmi umrel futbalista a tréner Anton Malatinský (1920 – 1992), šestnásťkrát reprezentoval ČSR, hral aj za Admiru Viedeň, Haag a St. Poelten, v Trnave je po ňom pomenovaný štadión

– osemdesiat rokov od narodenia Pavla Gábora z Varína (1932 – 2003), sólistu opery SND, Lúčnice, SL'UK-u, kapiel Sama Dudíka a Eugena Farkaša, s ktorými aj tancoval vedno s manželkou (laureáti svetového festivalu 1955 vo Varšave)

2. decembra

– 65 rokov uplynulo od založenia Ústavu SNP v Banskej Bystrici, dnešného Múzea SNP

3. decembra

– pred 420 rokmi (1592) umrel v Krakove svetoznámy hvezdár Peter Slovacius z Markušoviec, prvý vydavateľ kalendárov na svete

– vo Zvolenskej Slatine sa pred 140 rokmi narodil hudobný skladateľ Mikuláš Moyzes (1872 – 1944)

– šesťdesiat rokov od popravy Vladimíra Clementisa (narodený 1902 v Tisovci, obesený 1952 v Prahe), obvineného z buržoázneho nacionalizmu a protištátnej činnosti, v roku 1963 bol úplne rehabilitovaný

4. decembra

– deväťdesiat rokov od narodenia slávneho francúzskeho herca Gérarda Philpa (1922 – 1959) z Théâtre National Populaire, ktorý najmä s režisérom René Clairom nakrútil nezabudnuteľné filmy Diabla krása, Veľké manévry, Fanfán Tulipán, Väznica parmská, Červený a čierny a iné; manželka o ňom napísala bestseller Kratší ako vzdych, v slovenčine vyšiel v roku 1965, v roku 1955 hral na doskách SND

– pred 90 rokmi sa narodil Ján Rozner (1922 – 2006), divadelný kritik, dramaturg SND, člen redakčnej rady Slovenských pohľadov, prekladateľ, manžel prekladateľky Zory Jenseskej; vydavateľ A. Marenčin objavil jeho prozaické hodnoty v posmrtno vydaných knihách Sedem dní do pohrebu (Kniha roka 2009), Noc po fronte (Kniha roka 2010) a Výlet na Devín

6. decembra

– osemdesiatiny Miroslava Fischera; takmer polstoročie režíroval operu SND, začas bol aj generálny riaditeľ SND

7. decembra

– pred 70 rokmi umrel slovenský chemik Ing. Milan Žuffa (1887 – 1942), učil na vysokých školách v Berlíne a Londýne, priekopník moderného garbiarstva, autor medzinárodných patentov, od roku 1936 predseda Združenia slovenského priemyslu

– štyridsať rokov od smrti PhDr. Víťazoslava Hečka (1919 – 1972), prekladateľa z francúzštiny, z taliančiny, zo španielčiny, z rumunčiny a z juhoslov. jazykov, brat prekladateľky Blahoslava a spisovateľky Františka Hečka

(jč)